

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

ÇOCUK İSTİSMARI VE DEPRESYON DÜZEYİ İLİŞKİSİNDE BENLİK SAYGISININ ARACI ROLÜ

SEMRAL OLGAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEFKOŞA
2019

ÇOCUK İSTİSMARI VE DEPRESYON DÜZEYİ İLİŞKİSİNDE BENLİK SAYGISININ ARACI ROLÜ

SEMRAL OLGAN
20175330

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. EBRU ÇAKICI

LEFKOŞA
2019

KABUL VE ONAY

Ad,Soyadtarafından hazırlanan “Tez Başlığı” başlıklı bu çalışma,
gün/ay/yıl tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı
bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik
Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

Prof. Dr. Ebru Çakıcı (Danışman)
Yakın Doğu Üniversitesi, Klinik Psikoloji

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Bayraktaroğlu (Başkan)
Bahçeşehir Kıbrıs Üniversitesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

Dr. Bingöl Harmancı
Yakın Doğu Üniversitesi, Klinik Psikoloji bölümü

Prof. Dr. Mustafa Sağsan
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim. Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- ☐ Tezimin tamamı heryerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Yakın Doğu Üniversitesinde erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin iki (2) yıl süre ile erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin tamamı erişime açılabilir.

Tarih

İmza

Ad, Soyad

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ve tez araştırmam süresince, gösterdiği anlayış, her konuda destek olan, yol gösterici öneriler ve tavsiyelerini her zaman içtenlikle paylaşan sayın hocam Yakın Doğu Üniversitesi Psikoloji Bölüm başkanı Prof. Dr. Ebru Çakıcı'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim konusunda her zaman desteklerini benden esirgemeyen, bana her daim güç veren canım annem Seda Olgan'a ve canım babam Hasan Olgan'a ve tez araştırma sürecinde her anımda yanımda olan stresli ve zor süreçlerde desteklerini hiçbir zaman eksik etmeyen canım kardeşim ve canım nişanlıma çok teşekkür ederim.

Semral OLGAN

01/04/2019

ÖZ

ÇOCUK İSTİSMARI VE DEPRESYON DÜZEYİ İLİŞKİSİNDE BENLİK SAYGISININ ARACI ROLÜ

Bu çalışmanın amacı Kuzey Kıbrıs'ta ergenlerde çocuk istismarı depresyon düzeyi ilişkisinde benlik saygısının aracı rolünün incelenmesidir. Çalışmaya Mağusa bölgesindeki okullarda eğitim gören 10. sınıf 450 öğrenci alınmıştır. Veri toplama aracı olarak "Anket Formu", "Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği", "Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği" ve "Coopersmith Özsaygı Ölçeği" kullanılmıştır. Erkek öğrenciler arasında cinsel istismar daha fazla bulunmuştur. Erkek öğrenciler arasında sosyal ve akademik özsaygı daha fazla bulunmuştur. Şehirde yaşayan çocuklarda fiziksel istismar daha fazla bulunmuştur. Kardeş sayısına göre istismar ve özsaygı düzeyleri arasında fark bulunmamıştır. Anne-baba eğitim düzeylerine göre istismar düzeyleri, depresyon ve özsaygı düzeyleri arasında fark tespit edilmemiştir. Annelerin-babaların meslek dağılımına göre en az duygusal ihmal memur anneler-babalar tarafından yapılmaktadır. Annelerin meslek dağılımına göre en yüksek depresyon düzeyi serbest çalışan annelerin çocuklarında bulunmuştur. Annelerin-babaların meslek dağılımına göre çocukların özsaygı düzeyleri arasında fark yoktur. Babaların meslek dağılımına göre çocukların depresyon düzeyleri arasında fark bulunmamıştır. Gelir durumu iyi olan ailelerde anlamlı olarak duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal daha az tespit edilmiştir. Ailelerin gelir düzeyine bakıldığında gelir düzeyi iyi olan ailelerin çocuklarında depresyon düzeyi daha az ve gelir düzeyi kötü olan ailelerin çocuklarında özsaygı daha düşük bulunmuştur. Çocukluk çağı depresyonunu yordayan faktörler olarak duygusal istismar, duygusal ihmal, genel özsaygı, sosyal özsaygı, akademik özsaygı, ev-aile özsaygısı ve annenin mesleği bulunmuştur. Duygusal istismar ve ihmalin artması depresyon riskini artırırken özsaygının artması çocukları depresyondan korumaktadır. Çocuk istismarı ve depresyon düzeyi ilişkisinde benlik saygısı aracı rolü değildir. İstismar durumlarını yaşayan çocuklara

gereken psikolojik yardım zaman geçmeden sağlanmış olmalıdır. Kız erkek ayırt etmeksizin çocukların yaşlarına ve gelişim aşamalarına göre cinsel istismar farkındalık eğitimi sağlanmalıdır. Bu çalışmanın KKTC'yi temsil eden bir örnekleme tekrarlanması sonuçların genelleştirilmesine imkan sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: çocuk istismarı, fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, depresyon, benlik saygısı

ABSTRACT

THE ROLE OF SELF ESTEEM IN THE RELATIONSHIP OF CHILD ABUSE AND DEPRESSION LEVEL

The aim of this study was to investigate the mediating role of self-esteem in the relationship between child abuse and depression in adolescents in Northern Cyprus. The study was carried out in the 10th grade 450 students in the schools in Famagusta. "Survey form", "Childhood trauma scale", "Children's depression scale", "Coopersmith self-esteem scale" were used as data collection tools. Sexual abuse was found to be higher among male students. Social and academic self-esteem was higher among male students. Physical abuse was higher in urban children. According to the number of siblings, no difference was found between the levels of abuse and self-esteem. There was no difference between levels of abuse, levels of depression and self-esteem according to parents' education levels. At least the emotional neglect is carried out by mothers and fathers. The highest level of depression was found in the children of free-working mothers. There is no difference between levels of self-esteem of the children according to the distribution of mothers and fathers profession. There was no difference between the levels of depression of the children according to the distribution of fathers profession. In families with good income, meaningful emotional abuse, physical abuse, physical neglect, and emotional neglect have been identified less. When families' income level is considered, the level of depression is lower in the children of families with good income levels and families with poor income were found to have lower self-esteem in their children. Factors predicting childhood depression include emotional abuse, emotional neglect, general self-esteem, social self-esteem, academic self-esteem, and mother's occupation. Increased emotional abuse and neglect increase the risk of depression and increased self-esteem protects children from depression. Self-esteem is not a mediator role in the relationship between child abuse and depression level. Psychological help should be

provided to children who have experienced abuses. Sexual abuse awareness training should be provided according to children's age and developmental stages without distinguishing between girls and boys. The repetition of this study in a sample representing the Northern Cyprus will allow the results to be generalized.

Keywords: child abuse, physical abuse, emotional abuse, sexual abuse, depression, self-esteem

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLO DİZİNİ.....	x
KISALTMALAR.....	xii

1. BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1 Problem durumu.....	1
1.2 Araştırmanın amacı.....	3
1.3 Araştırmanın önemi.....	3
1.4 Sınırlılıklar.....	3
1.5 Tanımlar.....	4
2. BÖLÜM	5
KURAMSAL ÇERÇEVE, İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	5
2.1 Çocukluk çağı depresyonu.....	5
2.1.1 Tanı kriterleri.....	5
2.1.2 Çocukluk çağı depresyonunun nedenleri.....	5
2.2 Çocuk istismarı.....	7
2.2.1 Çocuk istismarı tanımı ve alt tipleri.....	7
2.2.2 Çocuk istismarı alt tipleri.....	9
1. Fiziksel istismar.....	9
2. Duygusal istismar.....	12
3. Cinsel istismar.....	13
4. Duygusal ihmal.....	15
5. Fiziksel ihmal.....	15
2.2.3 Çocuk istismarının psikolojik sonuçları.....	16

2.3.1 Özsaygının tanımı.....	18
2.3.2 Özsaygının düzeyini etkileyen faktörler.....	20
2.4 İlgili araştırmalar.....	22
 3. BÖLÜM	29
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	29
3.1 Araştırmanın modeli.....	29
3.2 Evren ve örneklem.....	29
3.3 Veri toplama araçları.....	29
3.3.1 Anket formu.....	29
3.3.2 Çocukluk çağı travmaları ölçeği.....	30
3.3.3 Çocuklar için depresyon ölçeği.....	31
3.3.4 Coopersmith özsaygı ölçeği.....	31
3.4 Verilerin toplanması.....	32
3.5 Verilerin analizi.....	33
 4. BÖLÜM.....	34
BULGULAR.....	34
 5. BÖLÜM.....	58
TARTIŞMA.....	58
 6. BÖLÜM.....	63
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	63
 KAYNAKÇA.....	65
EKLER.....	87
ÖZGEÇMİŞ.....	95
İNTİHAL RAPORU.....	96
ETİK KURULU ONAYI.....	97

TABLolar

Tablo 1. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı.....	34
Tablo 2. ÇÇTÖ, ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçeklerinin normallik dağılımı.....	36
Tablo 3. Olguların cinsiyetlerine ÇÇTÖ, ÇDÖ ve CÖÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	37
Tablo 4. Olguların yaşadıkları yere göre ÇÇTÖ, ÇDÖ ve CÖÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	38
Tablo 5. Olguların kardeş sayılarına göre ÇÇTÖ, ÇDÖ ve CÖÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	39
Tablo 6. Olguların annelerinin eğitim düzeylerine göre ÇÇTÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	41
Tablo 7. Olguların annelerinin eğitim düzeyleri ile ÇDÖ ve CÖÖ puan ortalamalarının karşılaştırması.....	42
Tablo 8. Olguların babalarının eğitim düzeyleri ile ÇÇTÖ puan ortalamalarının karşılaştırması.....	43
Tablo 9. Olguların babalarının eğitim düzeyleri ile ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının karşılaştırması.....	44
Tablo 10. Olguların annelerinin meslekleri ile ÇÇTÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının karşılaştırması.....	45
Tablo 11. Olguların annelerinin meslekleri ile ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının karşılaştırması.....	46
Tablo 12. Olguların annelerinin meslekleri ile ÇÇTÖ ve ÇDÖ puan ortalamalarının karşılaştırması.....	47
Tablo 13. Olguların babalarının meslekleri ile ÇÇTÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	48
Tablo 14. Olguların babalarının meslekleri ile ÇÇTÖ duygusal ihmal puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	49

Tablo 15. Olguların babalarının meslekleri ile ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının karşılaştırması.....	50
Tablo 16. Olguların ailelerinin gelir düzeyi ile ÇÇTÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının karşılaştırması.....	51
Tablo 17. Olguların ailelerinin gelir düzeyi ile ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının karşılaştırması.....	52
Tablo 18. Olguların gelir düzeylerine göre ÇÇTÖ, ÇDÖ ve CÖÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	53
Tablo 19. ÇDÖ'nün risk faktörleri açısından incelenmesi.....	54
Tablo 20. Katılımcıların ÇÇTÖ, ÇDÖ, CÖÖ, yaş ve kardeş sayıları arasındaki ilişki.....	55
Tablo 21. ÇÇTÖ toplam puanı ile ÇDÖ toplam puanı ilişkisinde CÖÖ toplam puanı aracı rolü.....	57

KISALTMALAR

CÖÖ: Coopersmith Özsaygı Ölçeği

ÇÇTÖ: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

ÇDÖ: Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği

DSM: The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

GKRC: Güney Kıbrıs Rum Cumhuriyeti

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund)

1.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Çocuk istismarı, bir yetişkinin veya bakımından sorumlu kişilerin çocuğa yönelik gerçekleştirmiş olduğu eylemlerin çocuklar üzerinde bedensel ve psikolojik yönde zarar veren ve yapmış oldukları eylemler nedeniyle çocukların gelişimlerini zedelemeleridir. DSÖ'nün çocuk istismarını tanımlamasında on sekiz yaşına kadar olan çocukların sağlıklı olma durumunu etkileyen, fiziksel, duygusal, psikososyal gelişimlerinin ilerlemesinde olumlu etki bırakmayan erişkin kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olan eylemlerin tümü olarak kabul edilmektedir (DSÖ, 2006).

Çocuk istismarı, dünya ve KKTC'de yaygın bir durumdur. Çocuk istismarı yaygınlığına baktığımızda DSÖ'nün gereğince yapılmış olan araştırmalarda %20 kadın ve %5 ile %10 arasında erkek bireyler çocukluk dönemi zamanlarında cinsel istismar yaşadıkları belirlenmiştir. %25 ile %50 arasında kişiler, çocuklukta yıllarında fiziksel istismar yaşadıkları sonucuna varılmıştır (DSÖ, 2006). KKTC'de 2002 senesinde 15 ve 16 yaş grubundaki 2215 öğrenciye gerçekleştirilen çalışmanın sonucuna göre öğrencilerden %49.7'sinin hayatları süresince en az bir defa anneleri ya da babaları tarafından kendilerine tokat atıldığı ve çocukların bu biçimde %5.5 oranında cezalandırıldıkları belirlenmiştir. %19'unun en az bir defa hem anneleri hem de babaları aracılığıyla yumrukla ya da tekmeyle cezalandırılmaları, %13.2 oranında kemer, sopa gibi cisimlerle dövülmüş olmaları, öğrencilerin %5.7'sinin yakıldıkları ve %8.1'inin kilitleme ya da hapsedilme cezalarının uygulanarak cezalandırılmış olmalarıdır. %11.2'sinin anneleri ve babaları tarafından takma isimlerle ve %6.6'sının hakaret edici sıfatların kullanılarak

çağrılması, %19.2'sinin anneleri ve babalarından dolayı sürekli olarak sevginin ve ilginin olmadığı bir durumun olması, öğrencilerin %5.3'ünün hastalandıklarında anneleri ve babaları tarafından doktora götürülmedikleri sonuçlarına ulaşılmıştır (Çakıcı, 2002). 2012 yılında GKRC'de 4., 5., ve 6. sınıflardaki 1.339 öğrenciye yapılmış olan çalışmanın neticesinde öğrencilerin 128'i fiziksel istismar olayına maruz kaldıkları, 443'ü duygusal istismar yaşantısına maruz kaldıkları, 472'si ihmal edildiği ve 296'sı da bütün istismar türlerini yaşadıkları tespit edilmiştir (Theoklitou ve diğerleri, 2012). Dolayısıyla çocuk istismarı yaygın bir durumdur bizim ülkemizde de vardır. Bu çalışmalar gösteriyor ki dünya genelinde ve ülkemizde de çocuk istismarı önemli bir sağlık sorunudur. Çocuk istismarını yaşayan çocuklar sadece yaşadığı zamanda etkilenmeyerek ileri ki dönemlerinde de olumsuz etkilenerek ciddi bir problem yaşamaktadırlar.

Çocuk istismarının depresyon ve benlik saygısı üzerinde etkisi vardır. Bireylerin çocuklukta yaşamış olduğu çocuk istismarı olayları kişinin benlik saygısını olumsuz açıdan etkileyerek benlik saygısını düşürür. Kişinin çocuk istismarı olayları çoğaldıkça benlik saygısının yüksek olmasını engellemektedir (Karakuş, 2012; Margaritoiu ve Eftimie, 2012). Çocuk istismarının depresyon üzerinde de etkisi vardır. Kişiler çocukluk zamanında istismar olaylarını yaşamalarıyla depresyon başlangıcı yaşanmaktadır ve çocuk istismarı meydana geldiği zaman kişilerin depresyon seviyesinin yükselmesine neden olmaktadır (Comijs ve diğerleri, 2013). Dolayısıyla çocuk istismarı önemli bir sağlık sorunudur, önlenabilir bir sağlık sorunudur. Bu çalışmada da bundan dolayı önemli bir sağlık sorunu olmasından dolayı çocuk istismarı ele alınmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çocuk İstismarının depresyon düzeyiyle ilişkisinde benlik saygısının aracı rolünü araştırmaktır.

1. Çocuk İstismarı yaşantıları depresyonu artıracaktır.
2. Çocuk İstismarı bireyin benlik saygısını düşürecektir.
3. Çocuk İstismarı benlik düzeyini azaltarak depresyon düzeyini arttırmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Çocukların veya ergenlerin istismar olaylarını yaşaması artık günümüzde artarak yaşanan ve her toplumda görülmesi mümkün olan bir durum haline gelmiştir. Bu durumda ruh sağlığı bozulmakta veya zedelenmekte olan yeni kuşakların yetişmesine meydan oluşturmaktadır. Bu nedenle çocuk istismarının toplum tarafından önlem ve çözüm getirilmesi gereken bir konu olmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

1. Araştırma örnekleminde bulunan kişiler, Kuzey Kıbrıs'ta öğrenim gören 10. sınıf ergen öğrencilerdir.
2. Örneklem sadece Mağusa bölgesinden alınmıştır.
3. Örneklem 15 yaş grubunu temsil etmektedir.

1.5 Tanımlar

Çocuk İstismarı: Çocuk istismarı, bir yetişkinin çocuğa yönelik bedensel ve psikolojik yönden ciddi bir şekilde zarar veren ve çocukların fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal gelişimlerini zedeleyen herhangi bir eylem olarak tanımlanır.

Depresyon: Depresyonun esasında kişinin daha önce zevk alarak, severek ve arzulayarak yaptığı günlük etkinliklerine yönelik gelişen isteksizlik durumunun ortaya çıkması ve kişinin ilerleyen zaman içerisinde hayattan zevk almama durumunun başlamasına neden olan bir duygu durum bozukluğudur.

Benlik Saygısı: Bireyin kendine yönelik yaptığı bir değerlendirme sonucunda kendini gerçek bir şekilde sevmesi ve şartsız beğenmesiyle kişi kendini olduğu gibi kabul etmesiyle ne aşağı ne de üstün bir biçimde görmeden kendinden memnun olmasıdır.

2. BÖLÜM

KURAMSAL, ÇERÇEVE, İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Çocukluk çağı depresyonu

2.1.1. Tanı kriterleri

Depresyon yaşayan çocuklar, mutsuz görünen, ağlama durumları, yavaş bir sesle konuşma, durgunluk, kendilerini olumlu şekilde değerlendiremeyen çocuklardır. Okul başarılarında eski işlevsellik durumu olmayıp düşüş olması, dikkatin azalmasıyla konsantre olamama, baş ve karın ağrısı gibi somatik belirtiler görülür. Uyku düzeninde bozulmaların olması, iştahsızlık, hoşlandığı şeyleri yapma konusunda isteksizlik gibi belirtiler görülmektedir (DSM-V).

2.1.2. Çocukluk çağı depresyonun nedenleri

Çocukluk çağı depresyonunun sebeplerinde ailesel risk etmenleri, çevresel ve psikososyal risk etmenleri ve tıbbi etmenler yer almaktadır (Toros, 2002). Çocukluk çağı depresyonun ailesel risk etmenlerine baktığımızda çocukların ebeveynlerinin herhangi birinde veya her ikisinde de duygulanım bozukluk varsa çocuğun da depresyon yaşama riski vardır. Anne veya baba depresyonda olduğu zaman çocuk gerekli hissettiği ilgiyi, sevgiyi, huzuru alamadığında çocukların karamsar ve mutsuz olmalarına neden olmaktadır. Bu karamsarlık ve mutsuzluk durumları çocuklarda depresyona neden olur. Çocukların veya ergenlerin ailelerinde meydana gelen çatışmaların olması çocukların depresyon yaşamalarına neden olmaktadır. Çocuklar sürekli

olarak ailedeki çatışma durumlarına ve kışkırtıcı stresli yaşam olaylarına maruz kaldıklarında olumsuz bir şekilde etkilenmektedirler. Olumlu olmayan aile çevresi çocukların kendilerine zarar verme düşüncelerinin olmasına ve intihar gibi kendilerine zarar verme davranışlarının olmasına neden olabilmektedir (Tamar ve Özbaran, 2014).

Çocukların hayatlarında herhangi bir değişiklik olduğunda depresyonun başlaması görülebilmektedir. Hayatlarındaki olan değişiklere baktığımızda çocuğun sevdiği kişinin ölmesi gibi üzücü durumun olması, sevdikleri kişilerden ya da yakın ilişki kurduğu arkadaşlarından ayrılma durumlarının olması veya kaldıkları yerden ayrılıp yeni bir hayat düzenine başlamaları gibi olayların olmasından etkilenmektedirler. Çocuğun alışmış olduğu hayatı bir anda değişime uğramasıyla depresyonun ortaya çıkması görülmektedir (Özdemir, 2007). Çocuklar arkadaşlarıyla ilişki kurmakta zorlanıyorsa ve sürekli bir kavga durumu halindeyseler kendilerinin sevilmez, istenilmez olduğunu düşünerek depresyona girmelerine neden olabilir (Şar, 2008). Anne veya babalar sürekli olarak çocuklarına okul ile ilgili derslerinde üstün başarı göstermeleri üzerinde baskı yaptıklarında veya çocuk kendini iyi bir not almaya zorladığında derslerden beklenen başarı derecesini alamadıklarında çocuklarda hayal kırıklığına neden olur ve çocukların depresyona girmesini sağlayabilir.

Çocuklar çaresizlik durumunu öğrendiklerinde depresif bir hal almaktadırlar ve hayatlarında yapmak istediklerinin hep olumsuzlukla sonuçlanacağına inanırlar ve bu olumsuz durumun hiçbir zaman olumlu bir şekilde değişmeyeceğine yönelik inançları vardır. Çocukların çaresizliği öğrenmesi sadece kendisinin deneyimleriyle değil etrafındaki insanların sürekli olumsuz deneyimlerine maruz kalmalarıyla da gelişebilmektedir. Çocuklar gerçekleştirmiş olduğu tüm işlerini başarısız bir şekilde sonuçlanacağını düşünmektedirler. Öğrenilmiş çaresizlik çocukların üzerinde olumsuz etki yaratarak depresyona girmelerine neden olmaktadır (Yorgancı, 2006; Yıldız 2010). Çocukların ebeveynleri boşandıkları zaman annesi veya babası başka bir kişiyle evlendiğinde çocuk üvey anneyi veya babayı kabul etmekte zorlanabilir ve bu evlilikten yeni kardeşinin olması da çocuğu olumsuz

etkilemesiyle depresyon riskini artırır. Ayrıca çocuğun sadece annesinin veya sadece babasının olması da depresyon yaşamasına neden olabilmektedir (Türkleş ve diğerleri, 2008).

Çocuklarda fiziksel hastalıkların olması, çocukların geçirmiş oldukları kalıcı veya bir süreliğine geçici yaralanmalardan dolayı yapmak istediklerini gerçekleştirememeleri depresyona sebebiyet vermektedir. Çocukların ailelerinden yeteri desteği görmemeleri, aile içerisinde şiddet olaylarına maruz kalmaları, ebeveynin alkol veya madde bağımlısı olması ve ebeveynleriyle iyi bir etkileşim halinde olmamaları çocukta depresyonun ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına yapmış oldukları düşmanca hareketler ve düşmanca duyguların beslenmesi çocukta depresyonun yaşanmasına neden olabilir (Alşen, 2012). Aileler düşük ekonomik duruma sahipse ve hayatlarında fakirlik durumu varsa çocukların depresyona girmelerini etkilemektedir. Çocukların sürekli olarak küçük düşürücü hakaretlere ve aşağılanmalara maruz kalmaları, cezalandırılacak korkularının olması, sevdikleri tarafından reddedilme durumlarını yaşamaları depresyonun nedenleri olarak sayılabilir. Ailenin uygun olmayan davranışlarının olması örneğin aile çocuğuna aşırı ilgi ya da hiç ilgi göstermesi, ebeveynin baskıcı durumda olmasıyla çocuğun her yapacağına sürekli olarak karışması, çocuk kendi yaptıklarına değer verilmesini beklerken ailenin sürekli eleştirel bir yapıda olması çocukta çocukluk çağı depresyonun yaşanmasına neden olabilir (Budak ve Tercanlı, 2012). Çocuklar, istismar ve ihmal durumlarına da maruz kaldıkları zaman depresyonun ve intihar düşüncelerinin olmasına neden olacaktır.

2.2. Çocuk İstismarı

2.2.1. Çocuk İstismarı tanımı ve alt tipleri

Çocuk istismarı, Helfer ve Kempe tarafından ebeveynlerin ya da çocuğun bakım ihtiyaçlarından sorumluluk sahibi olan bireylerin yapmış oldukları, çocuklara karşı yapması gereken sorumluluk görevlerini yapmayarak bunun sonucunda çocuklarda meydana gelen olumsuz etkiler ve zararlar şeklinde

açıklanmaktadır. Geçmiş tarihimize baktığımız zaman çocuklar ile ilgili yapılan istismar olayları çeşitli kültürde ve çağda dikkat çekmektedir. Geçmiş dönemlerde yapılan istismar olayları toplumdaki kişiler aracılığıyla fark edilse bile bunu önemsemeyerek normal bir olaymış gibi üzerinde durulmamıştır fakat on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru önem kazanmaya başlayarak üzerinde durulmaya başlanmıştır. 1860'da Tardieu'nun sayesinde ilk çocuk istismarı tanımı yapılmıştır. 1962'de ise konu ile ilgili ilk defa C. Henry Kempe aracılığıyla fark edilip ve önemsenerek tartışma haline gelmiştir (Kempe, 1971; Lynch, 1985). Çocuk istismarının açıklamalarına bakıldığı zaman birbirinden farklı tanımlamalar olmasına rağmen tanımlama genelinde çocuklara karşı yapılmış olan psikolojik ve bedensel zararlar dile getirilmektedir.

Çocuk istismarına yönelik herhangi bir küresel yaklaşım, tüm dünyadaki kültürler arasında ebeveynlik davranışları için farklı standartlar ve beklentileri dikkate almalıdır. Kültür bir toplumun ortak fonudur. İnsanların inanç, davranışları ve kendilerini nasıl yürütmesi gerektiği ile ilgili kavramları yansıtarak davranışların istismara ve ihmale neden olabileceği konusunda fikirler verebilir. Kültürler arası çocuk istismarını anlama biçimi aynı olmayıp farklı olabilmektedir ve kültür, çocuk yetiştiriciliği ve çocuk bakımının genel kabul görmüş ilkelerini tanımlamaya yardımcı olur. Kişilerin yaşamış oldukları yerlerin bazılarında normal olmayan eylemler çocuk istismarı diye kabul edilirken diğer yerler de normal eylemler olarak kabul edilebilmektedir böylece farklı kültürlerin, kabul edilebilir ebeveynlik uygulamalarının ne olduğu konusunda farklı kuralları vardır (Krug ve diğerleri, 2002).

Çocukların birçoğu kötü olan muameleleri çocuk istismarı olarak düşünmemektedir ve sebebi olarak, çocuğun disiplinlerle ilgili aşamaları anlamaması veya kendilerinin bakımıyla sorumlu kişiye sevgi duyması ve verilmiş olan cezanın bakan kişi yönünden tanımlanmasıyla alakalı olabilir (Berkmen ve Okray, 2015). Çocuklar bazen yaşamış oldukları istismar olaylarını çekindikleri ve utanılacak bir durummuş gibi düşünmelerinden dolayı kolay ve rahat bir şekilde söyleyemeyerek gizli tutabilmektedirler. Başka kişiler tarafından çocuk istismarının tahmin edilmesi kolay olmayan bir durumdur. Çocuklar, başkaları tarafından kendilerine gerçekleştirilmiş zarar

verici davranışlardan korunabilmek için çok fazla güçleri olamadığından istismarla ilgili olgularda sürekli olarak yer almaktadırlar. Tüm dünyada on milyonlarca çocukların her yıl istismar edilmektedir. Erkeklerin %10'u ve kızların %20'si cinsel olarak istismara uğradıkları belirlenmiştir (Butchart ve diğerleri, 2004). Bu durum gösteriyor ki çocuklar fazlasıyla korunma ve desteklenme açısından kendilerini koruyan insanlara ihtiyaçları vardır.

Çocuk istismarı çoğunlukla çocukların anne ve babası tarafından gerçekleştirilmektedir. Genel olarak anneler çocuğunun bakımında en yakın sorumlu kişi olduğu için istismar olayından babalardan daha çok sorumludurlar ama baba çalışmayıp evde kalıyorsa, bu istismar sorumluluğu babaya ait de olabilir (Kara ve diğerleri, 2004). Çocuk istismarı olayı genellikle çocuklara direkt olarak gerçekleştirilmiş davranışlar bütünüdür fakat çocuk, ailede olan bir bireyin yine kendi ailesindeki başka bireye gerçekleştirdiği istismar olayını gördüğünde de çocuk istismarı olarak değerlendirilmektedir. Bu duruma şahit olduğunda çocukların ailesi tarafından gereksinim duydukları birlik olma durumu, destek ve güven ortamları zedelenerek çocukları sarsar ve kendilerine de yapılmış olarak hissedebilirler.

Kişilerin yaşamış oldukları çocuk istismar yaşantıları, yaşamları süresince kendilerinde derin etkiler bırakarak uzun süre sürmesiyle çocuklukta dönemlerinde yaşamış oldukları istismar problemleri bireylerin hayat kalitelerini ve psikoloji sağlıklarını olumsuz yönde etkileyerek psikiyatrik bozukluklar yaşamalarına sebep olmaktadır (Bakır ve Kapucu, 2017; Çelik ve Hoccoğlu, 2018).

2.2.2. Çocuk İstismarı Alt Tipleri

1.Fiziksel İstismar

Bir çocuğun fiziksel istismarı, çocuğun sorumluluğunu taşıyan bireylerin kaza sonucu gerçekleşmeyen ve çocuklarda bedensel olarak hasarlara neden olan

veya zarar verme potansiyeline sahip olan bireylerden dolayı gerçekleştirilen yaralanmalar hatta çocuğun ölümüne sebep olan tüm erişkin davranışlarını kapsamaktadır (Runyan ve diğerleri, 2002). Fiziksel istismar kasıtlı olarak, yaralar, morluklar, kırık kemikler, yanıklar veya kesikler gibi yaralanmalara neden olan bir çocuğa zarar vermektedir.

Çocuktaki oluşan bu yaralanmalar, ebeveynin ya da herhangi birinin çocuğa karşı söz dinlemeyi sağlamasına, sinirlendikleri zaman öfkelerini boşaltmalarına veya cezalandırmaya yönelik yaptıkları davranışlar nedeniyle çocuğa dayak atma, herhangi bir araç ile vurma, ısırma, sarsma, canını yakma gibi olaylar sonucunda kaza dışı her türlü yaralanmalarıdır. Çocuklara bilerek ve isteyerek yapılmış bedensel şiddetlerin olduğu davranışlar, çocuklar kendi ailelerinden yeterli gözetilme ihtiyacını yaşayamadıklarında meydana gelen tüm kazalar ve çocukların görmüş oldukları şiddet eylemleri fiziksel istismar olarak değerlendirilir (Güler ve diğerleri, 2002; Yüksel ve Yüksel, 2014). Çocukların fiziksel istismarının en önemli fiziksel sonuçları olan yaşam kaybının, organ hasarı ve istismarla ilişkili sakatlıkları içermektedir. Fiziksel istismarın önemli bir sonucu zihinsel geriliktir. Zihinsel gerilik, kafa travmaları sonucu olarak ortaya çıkabilir (Ulukol ve diğerleri, 2014).

Her çocukluk döneminde çocuklarda belli kazalar görülmektedir ama bunun istismar olup olmadığını değerlendirmek gerekir. Çocukta olan yaralanma kendisinin bulunduğu yaşıyla uygun değilse ve kendiliğinden gerçekleşme imkanının az olduğu yaralanmalar istismar şüphesiyle değerlendirilmesi gerekmektedir. Çocuğa yaralanmayla ilgili soru sorulduğu zaman ebeveyn çocuğun arkadaşları ya da yabancı çocuklar tarafından yapıldığını dile getiriyorsa bahsedilen çocuğun bu yaralanmayı gerçekleştirme ihtimalinin gerçekte olup olmadığının araştırılması gerekiyor (Kara ve diğerleri, 2004). Fiziksel istismarı değerlendirmek için öykünün özenli bir şekilde alınması gereklidir ve yaralanmalar hakkında yapılmış olan izahlar kişiler tarafından birbirleriyle uyumlu olmayıp birbirinden farklı ise fiziksel istismar olma durumunun değerlendirilmesi yapılmalıdır. Anlatılmış olan öyküler ile bedensel hasarların şiddet ilişkisinin uyumlu olmayan yanları belirlenebilir.

Ebeveynin çocuğun yaralandığı zaman tedavisini geciktirmesi, bedensel bulgularla uyuşmayan hikayeler, tekrarlayan şüphe uyandırıcı yaralanmaların olması, başkalarını veya çocuğu yaralama için suçlayan ebeveyn davranışları, çocuğun ebeveynleri yaralanma için suçlamaları, çocuğun yaralanmasında ebeveynlerin yaralanmayla ilişkili çok az ya da çok fazla çocuklarla ilgili endişe duymaları fiziksel istismar göstergeleri olabilir (Koleva ve Duman, 2017; Güner ve diğerleri, 2010).

Fiziksel istismar yaygındır ve belirlenebilmesi çok zor olmayan istismar çeşididir çünkü bedensel açıdan gözle görülebilen durumlar olduğu için başka kişiler tarafından fark edilme şansı vardır. Çocuğa en fazla dövülme davranışının uygulanması biçiminde görülmektedir (Gündüz ve Gökçakan, 2004; Bulut ve Pelendecioğlu, 2009). Fiziksel istismarın tanımlanması, yanlışlıkla meydana gelen yaralanmaların, fiziksel istismarın sonucu veya kazayla ortaya çıkmayanlardan ayırt edildiği bir “ayrımcılık görevi” veya “ayırıcı tanı” olarak tanımlanabilir. Bu ayrımcılık, yaralanmanın tarihçesi veya etiyolojisi hakkında bilgi gerektiriyor. Çocukların hatalı davranışları, fiziksel istismara karşı öncül olarak hizmet veren bir “tetikleyici” olarak nitelendirilir. Fiziksel istismar sıklıkla bir ebeveynin çocuğun davranışını disipline etmeye ve değiştirmeye çalışırken ortaya çıkar (Warner ve Hansen, 1994). Çocuklar için anne ve babanın kullanmış oldukları disipline yönelik yöntemler pek çok kültürde görülmektedir. Kullanılmış olan disiplin yöntemleri için kabullenilen birtakım yaklaşımların var olması istismarın artmasına neden olmaktadır. Fiziksel istismarcı olan ebeveynlerin çoğu sert disiplin ve düşük ebeveyn duyarlılığı ile karakterizedir (Margaritoiu ve Eftimie, 2012).

Fiziksel istismarı kapsayan durumlar, ekimoz, tokat atmak, değişik araçlar kullanarak dövmek, ısırma, yanıklar, sarsılmış bebek sendromu, çocuğu tekmelemek, kemik, eklem, beyin ve göz hasarı durumlarıdır. Dövme durumu, çocuğu elle, yumrukla ya da değişik araçlar kullanarak (kemer, sopa, vs.) dövmektir. Çoğu yaralanmalar çocuğun ensesinde, sırtında, başında ve kalçalarında olmaktadır. Çocuktaki sıcak su yanıkları nedeniyle çocukta oluşan vücut ya da el yanmaları çocuğun sıcak nesnelere değmesi kişinin çocuğa yeteri kadar ilgilenmemesi nedeniyle olabilir. Sarsılmış bebek

sendromu, çocuğun şiddetle sarsılmasıyla meydana gelen beyin kanaması, kafatası kırığı, beyinde ödem, gözde kanama ve ölüm gibi ciddi sonuçlara neden olur. Fiziksel belirtiler doğrudan gözlemlenebilir sonuçlar olabilir. Bazı yaralanmalar, sarsılmış bebek sendromu da dahil olmak üzere ciltte sık görülen morlukların olmasıdır. Fiziksel istismara bakıldığında kız ve erkekler arasında belirgin bir fark bulunmamasına rağmen ergenlikte kızların daha fazla fiziksel istismar yaşadıklarının olmasıdır (Bulut ve Pelendecioğlu, 2009).

2. Duygusal İstismar

Duygusal İstismar, çocuğun ve gencin çevresindeki yetişkinler tarafından ihtiyaç hissettikleri sevgiden, ilgiden ve bakımlardan yoksun bırakılır ve psikolojik olarak zarar görmeleridir. Çocuğun olumsuz sözlü ifadelere ve başkalarının davranışlarına maruz kalması ve buna bağlı olarak çocuğun duygusal gelişimlerini engelleyen eylemlerdir. (Koleva ve Duman, 2017). Genel olarak çocukların etrafında var olan bireylerden dolayı meydana gelmektedir. Duygusal istismar, psikolojik gelişimin durgunluğuna yol açacak ve meydana gelen sözlü istismara ya da çokça emirlere karşı çocukların kişiliklerini bozacağı ve kötü davranış durumlarını meydana çıkaracağı tutumları içermektedir (Bekçi, 2006). Çocuklardaki ve ergenlerdeki duygusal istismarın gerçekleşmesi, çocuğun psikolojisine iyi gelmeyen tutumlardan ve ihmal edilen eylemler tarafından olduğu tahmin edilmektedir.

Duygusal istismar, çocukların bakımından sorumlu kişilerin bir ortamın uygunluğunu ve destek sağlamada başarısızlığını ve olumsuz etkileri olan eylemleri içerir böylece çocukların duygusal sağlıklarında ve gelişimlerinde olumsuz etki olduğu görülmektedir. Bu tür davranışlar arasında çocuğun hareketlerinin kısıtlanması, çocuğun üzerinde fazla baskının olması, herhangi bir konu hakkında çocuğa karşı tehditler yapması, çocuğun yaptıklarını beğenmeyip aşağılamalar ve eleştiriler yapması, red ve diğer fiziksel olmayan düşmanca muamele şekilleridir. Duygusal istismarı kapsayan diğer durumlar ise ebeveyn veya çocuktan sorumlu kişinin çocuğu tek başına bırakması, korkutma, çocukların bulunduğu yaşlarının üzerinde yapamayacağı sorumlulukları beklemesi, çocuğun kardeşleri varsa

ebeveynin kardeş ayrımları yapması, çocuğa gereken değeri vermemesi ve çocuğu önemsememe gibi davranışlar yapmaları ve duygularını incitebilecek ifadelerin olması duygusal istismarın örnekleridir (Krug ve diğerleri, 2002; Gökler ve Taner, 2004; Koleva ve Duman, 2017). Bu çeşit davranışlar yaşayan çocuklar ebeveyninden uzaklaşmaya çalışır, sıkıntı durumu yaşarlar, değerli olmayan duyguları ilerlemekte, uygun olmayan ve saldırganca davranışları gerçekleştirmektedirler.

Duygusal istismar, diğer istismar şekilleri ile ortaya çıkmasıyla birlikte yalnız başına da çıkabilir böylece en yaygın istismar çeşidi kabul edilir ve çocukların kendilerini önemli biri olmadığını hissetmelerine ve yeterli sevgiyi hissetmemelerine sebep olmaktadır (Dinleyici ve Dağlı, 2016; Taş, 2017). Duygusal istismarın tanınması, tanımlanması ve sonucunun gözlenmesi istismar çeşitleri kapsamında en zor olanıdır ve farkedilir bir fiziksel iz bırakmaz ancak uzun vadede bilişsel, duygusal ve toplumsal gelişime zarar verme olasılığı yüksektir (Gökler ve Taner, 2004; Ulukol ve diğerleri, 2014).

3.Cinsel İstismar

Cinsel istismar, çocukların cinsel aktiviteyi yeteri kadar anlayamadığı, onaylamadığı ve gelişim süreçlerinin tamamlanmamasıyla başka kişiler tarafından çocuğun rızası olmadan kişinin kendi ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleştirmiş olduğu cinsel eylemlerdir. Cinsel zorlama değişen derecelerde kuvveti, psikolojik yönden tehditleri, şantaj durumlarını veya tehditleri içerebilir (WHO, 2012). Buna ek olarak sarhoşken, uyuştururken, uyurken veya zihinsel olarak yetersiz kaldığında kişinin rızası olmadığı durumlarda da olabilir. Ayrıca, partnerler arasında büyük bir yaş veya olgunlaşma farkı olduğunda, eylemler çocuğa karşı şiddet veya aldatmaca kullanarak yapıldığında da çocukla cinsel temas olarak tanımlanabilir (Finkelhor, 1984). Çocukların kendilerinden yaşça büyük kişiler aracılığıyla cinsel zevk amacı ile zor veya ikna edilmiş bir şekilde cinsel ilişki yaşamalarıdır. İki çocuğun arasında olan cinsel aktivite yönelimleri, çocuklar arasında 4 yaş ve 4'ün üzerinde yaş farkları varsa yaşı küçük olan çocuğu

zorlaması veya kabul ettirme amaçlı cinsel zevk aktiviteleri gerçekleştirmesi de cinsel istismardır (Çelik ve Hocaoglu, 2018).

Cinsel istismar mağduru çocuklar, yaşadığı durumu gizli tutabilir, çaresiz durumda olduğunu hissedebilir, yaşadığı durumu hemen açıklamayıp gecikmeli olarak anlatabilir ya da hiç yaşanmamış gibi geri çekilme durumu gibi tepkiler verebilmektedir. Genel olarak cinsel taciz çocuklarda utanma hissini yaşamalarına, gerçekleşen olaydan yapan kişiyi suçlamayıp kendilerini suçlu hissetmelerine, taciz olayından ailelerin sevgisini kaybedeceklerini düşünmelerine ve parçalanma durumunun olabilme korkusunu yaşayarak tacizi anlatmayıp gizli tutmalarına neden olmaktadır (Summit, 1983; Bakır ve Kapucu, 2017). Çocuğun cinsel istismara maruz kalmasıyla hem hastalanmasına hem de ölme ihtimalinin gerçekleşmesine neden olabilir. Cinsel istismarın gerçekleşmesi çocukta ruhsal ve bedensel etkilerin olduğu istismar çeşididir ve bu etki çocuğun gençlik yıllarına hatta ileri ki yaşlarına kadar devam edebilir. Cinsel istismar durumunun fark edilmesi genelde rastlantısalıdır. Bir kişinin normal olmayan davranışından fark edilir veya çocukların bir fiziksel yaralanmadan dolayı hastanelere getirilme durumunda tespit edilir (Erol, 2007). Cinsel istismar hemen farkedilmeyip uzunca bir süre geçtikten sonra fark edilebilir. Uzun bir süre geçtikten sonra istismarın fark edilmesinin nedeni ise çocukların kendi çevrelerindeki hatta evin içerisinde birlikte yaşadıkları insanların gerçekleştirme ihtimalinin olmasıdır (Beyazıt, 2015). İstismarı gerçekleştiren kişi, çocukların vücudundaki herhangi bir bölgesine, kıyafetleri giymesi halinde vücuduna ya da özel bölgesine temas ediyorsa bir çocuk cinsel istismar vakası olarak kabul edilebilir.

Çocukluk çağı cinsel istismarı, tanı veya bozukluk değil, karmaşık bir yaşam deneyimidir. Bir dizi cinsel aktivite çocuk cinsel istismarı terimi kapsamındadır. Bunlar arasında ilişki girişiminde bulunma, çocuğun genital bölgelerine temas etme, doğrudan cinsel organların veya giysiler yoluyla okşanması, çocuğu pornografi ve fuhuş için kullanma, röntgencilik, teşhircilik, cinselliğe teşvik edici konuşmalar, çocuğa pornografik film izletme, ensest durumlarıdır (Putnam, 2003; Ovayolu ve diğerleri, 2007). Çocuklar cinsel

istismar yaşadıklarında insanlarla iletişim kurmayla ve ilişkilerini sürdürebilmeyle ilgili problemler yaşayabilmektedirler.

4.Duygusal İhmal

Çocukların potansiyellerini korumaları, gelişimlerini en üst düzeye çıkarmaları için ihtiyaç hissettikleri sevgilerden, bağlılıktan, bakımlardan ve toplumsal desteğin sağlanmasındaki yetersizliklerden dolayı duygusal desteğin temin edilememesidir (Ulukol ve diğerleri, 2014). Çocukların davranış ve duygusal olarak herhangi bir sorunu olduğunda ihtiyaç hissettiği psikolojik desteklere müsaade edilmemesi ve zamanında desteğin yapılmaması da ihmalin duygusal boyutu olarak düşünülmektedir.

Duygusal ihmal, çocuğun temel gereksinimlerinden olan dikkatini ve sevgisini ailesinden ve yakın çevresinden alamadığı zaman ortaya çıkar. Aile, çocukların duygusal ihtiyaçlarına ilgisiz olabilir ve çocuğu duygusal olarak görmezden gelebilir. Kişilerin çocuklara karşı yeteri kadar ilgiyi ve sevecenliği sunmamalarıdır. Duygusal ihmal yaşayan çocuk kendini önemli biri olarak görmeyebilir ve özgüvenini kaybedebilir. Böylece, bu çocuklar kendilerini suçlarlar, başkalarıyla yakın ilişkiler oluşturmaktan kaçınırlar veya aşırı bağlanma davranışı gösterebilirler (Koleva ve Duman, 2017).

5. Fiziksel İhmal

Çocukların beslenmeleri, giyimleri, barınmaları ve temizlikleri gibi esas ihtiyaçların sağlanamamasıdır. Bu aynı zamanda güvenlikleri açısından ihmalleri de içerebilmektedir. Çocuklara bedensel olarak hasar verilebilecek her çeşit ihmallerdir. İhmaller bilerek veya bilmeyerek de yapılabilir. Yeterli ebeveyn bakımı ve denetiminin olmamasıdır (Cawson ve diğerleri, 2000). Fiziksel ihmal, çocuğu terk etme, çocuğu reddetme, çocuğu kovma, çocuğu ailesinden uzun süre ayırma, çocuğu sağlıksız yiyeceklerle besleme, çocuğu uygun olmayan şekilde giydirmeye ve çocuğu tehlikeli ortamlarda bırakma gibi davranışları içerir (Koleva ve Duman, 2017). Fiziksel ihmalin

davranışsal, duygusal, kognitif ve toplumsal açıdan çocuklara uzunca vadede sorunlara yol açabilir.

2.2.3. Çocuk istismarının psikolojik sonuçları

Çocuk istismarının psikolojik sonuçlarına baktığımız zaman istismarı yaşamış olan çocukların suçluluk ve değer duygusunda değişimler olabilmektedir. Çocuklar istismar durumlarını yaşadıklarında kendilerini değerli biri olarak algılamayıp değersiz biri olduklarını hissetmektedirler ve istismar ile ilgili yaşanan durumlarla kendilerinin bir suçu varmış gibi hissetmektedirler. Bireylerin, çocukluk veya gençlik yıllarında istismar yaşantılarına uğramalarından dolayı kaygı seviyelerini etkileyerek yüksek bir durumda olmasına zemin hazırlayabilmektedir ve bu kaygının yüksek olmasıyla kişilerarası ilişkilerinde veya etrafta bulunan kişilere karşı sürekli olarak bir korku içinde olabilirler. Etrafındaki veya yeni tanımış olduğu insanlara karşı güven kaybı yaşayabilmektedirler. Birey, istismar durumunu tekrardan yaşamakla ilgili bir beklenti halinde olup kaygı ve korku hissedebilir (Uysal, 1998; Ovayolu ve diğerleri; 2007). Kişinin mutsuz ve stresli bir yaşam içerisinde yaşamasına neden olabilmektedir.

Yaşadığı travmalar sonrasında çocukların zihinlerinde farkında olmadan sürekli olarak tekrarlayan ve rahatsızlık veren düşünce biçimleri meydana gelmektedir bunun nedeni olarak kişinin yaşamış olduğu travmalardan psikolojik olarak fazla etkilenmeleridir (Taner ve Gökler, 2004). İstismar yaşantıları olduğu zaman kişinin kendi benlik algısında değişimler olabilir ve kendileriyle ilgili olumlu olmayan bir benlik algısı ortaya çıkabilmektedir. Çocuklar sürekli olarak bir istismar durumu yaşadıklarında gelecekle ilgili olumlu beklentiler halinde olmayıp, hayatlarının geleceğe yönelik iyi olmayan durumların olacağını düşünebilirler ve her zaman istismar durumu gibi olayların gerçekleşeceğine inanmaktadırlar. Çocuklukta gerçekleşen istismar olayları umutsuzluk ve çaresizlik hissinin gelişmesine neden olabilir. Çocukluk yıllarında uğradıkları istismar yaşantıları çocukların psikolojik sağlamlık denilen psikolojik iyi oluşlarını ve olayın olumsuz yönüyle başa

ıkabilme durumlarını olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir (Gamzeli ve Kahraman, 2018).

İstismar durumlarına maruz kalma çocukların duygusal durumlarının değişmesine neden olur. ocuk yaşadığı istismar olaylarından genel olarak üzüntölü bir hal alabilmekte ve olayları hatırlayıp dūřündüke öfkelenebilir. Yaşanılan istismar durumundan ocuk çok etkilendiğinde çocuğun aklında tekrar tekrar olumsuz olay canlanır ve uyurken yaşadığı olaylara benzer kabuslar görebilmektedir (Eroėul ve Kaya, 2013). Ayrıca ocuk yaşanılan istismar olaylarını kabul etmeyip olayla ilgili herhangi bir psikolojik tepki de vermeyebilir. İstismar yaşantılarını kabullenmeyip duyguların olumsuz yönünden kaçındıkları zaman daha çok psikolojik problem yaşayabilirler (Rosenthal ve diğerleri, 2005). Çocuklar istismar yaşantılarına maruz kaldıklarında rezil olabilme, utanç ya da korku durumu yaşayabilirler ve yaşadıkları olayları anlatmayıp gizleyebilmektedirler. ocuk ile anne babalar arasında yeterince bağlanma durumu gelişmediğinde ve ocuk duygusal olarak eksik kaldığında çocukta bağlanma sorunlarına neden olabilmektedir (Dinleyici ve Dağlı, 2016).

Çocuklar veya gençler çocukluk çağlarında istismar olayları yaşadıklarında kendilerine yöneltilen şiddet ya da taciz olayları karşısında kendilerini koruyamadıkları için güçsüz biri olduklarını hissedebilirler ve bu olaylar kendilerinde güçsüzlük hissinin gelişmesine sebep olmaktadır. Kendileri güçlü biri olsaydı taciz veya şiddet olayları yaşayamazlardı şeklinde dūřünebilirler ve kendilerini koruyamadıkları için suçluluk duygusu da yaşayabilmektedirler. Çocukluk yıllarında yaşanılan istismar yaşantıları çocuğun öz saygısını olumsuz bir şekilde etkileyebilir. Çocuklar kendi kendilerini bir değerlendirme haline koyduklarında yaşanılan istismar durumlarından kendilerini beğenmeme ve benliklerine saygı duymama gibi bir durum ortaya çıkabilir. Kiřiler istismara maruz kaldıkları zaman olaylar ile ilgili bireyde hafıza, kimlik, bilinç problemlerinin meydana çıkmasına neden olmaktadır (řar, 2018). Birey farklı biri gibi davranmaya ve konuşmaya başlayabilir, unutkanlık durumu olabilir, bayılma gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir. İstismar olaylarının yaşanması çocukların duygu düzenleme

becerilerinin ilerlemesine olanak vermemektedir ve çocuk şiddetli bir his yaşadığı zaman dengeli şekilde düşünebilmeyi gerçekleştiremez bir durum halini alabilir (Demirkapı, 2014).

Çocuklar istismar yaşantılarını yaşadıkları zaman olayların etkisiyle obsesif kompulsif belirtiler meydana gelmektedir. Çocuklarda rahatsızlık vermeyen düşüncelerin istismar durumları yaşanmasıyla takıntılı düşüncelerin gelişmesine ve yoğun bir hal almasına neden olmasıdır (Demirci, 2016). Çocuklar istismara maruz kaldıkları zaman istismar olayından çok etkilendiklerinde depresyon ve intihar düşünceleri gerçekleştirebilmektedir. Çocukluk çağında yaşanan istismarın çocuklarda travma sonrası stres durumunun meydana gelmesine neden olabilir. Çocuklukta gerçekleşen istismar olayları çocukta dikkat eksiliğinin olmasına etki etmektedir ve çocuklarda meydana gelen dikkat eksikliği çocukların yaşamlarını olumsuz etkilemektedir.

2.3.1. Özsaygının Tanımı

Özsaygı, kişilerin kendileriyle ilgili bir değerlendirme yapmaları neticesinde kendisini olumlu ya da olumsuz yönleriyle kabul eden ve kendisini olduğundan üstün veya aşağı görmeden kendinden memnun olmasıdır. Özsaygı, kişilerin kendilerine güvenmelerini ve saygı duymasını sağlamasıyla kişinin kendini değerli, yetenekleri olan, önemli bir birey olarak algılamasıdır. Kişi benliğini önemli görmesi ve memnun olma seviyesi o kişinin öz saygısını belirlemektedir. Birey kendiyle ilgili olan değer yargılarıyla kendini kabul etme veya etmeme düzeylerini içeren durumların benlik saygısını belirlenmesidir (Avşaroğlu, 2007). Özsaygı, bireylerin yaşama ve yaşamın gereksinimlerine uygun olduklarını deneyimlemesidir. Kişinin düşünme yeteneğine güvenmesini sağlar, yaşamın zorluklarıyla başa çıkma konusunda yardımcı olur ve mutlu olmasını sağlamaktadır. Zaman içinde bir başarıyı temsil eden özsaygı, temel bir insan ihtiyacıdır ve kişinin yaşam süreçlerine temel bir katkı sağlar. Bu temel ihtiyaç olarak bahsedilen kişinin kendini kabul görmesi, kimliğinin oluşması ve diğer insanlar tarafından kabul edilmesidir. Kişide normal ve sağlıklı gelişim için vazgeçilmez olduğu ve hayatta kalma değerini sağlar

(Branden, 1990; Doğan ve diğerleri, 2016). Çocukların kişiliklerinin gelişiminde ebeveynlerin etkisi vardır. Ebeveynini örnek haline almış çocuk, anne ve babasının hayat tarzlarını görüp öğrenmesiyle kişilik özelliklerinin olumlu veya olumsuz tarafları gelişebilmektedir. Bireyin kişilik yapısının sağlıklı olabilmesinde özsaygı seviyesi önemlidir. Özsaygı, kişiliğin gelişimin de değerli yeri vardır ve özsaygının ilerlemesinde ebeveyn davranışlarının katkısı önemlidir (Körükçü, 2004). Özsaygı, kişinin özerkliğini kazanabilmesi, hayatını iyi bir şekilde geçirmesi, amacını hedefleyerek iyi işler yapması, etrafındaki insanlar ile iyi bir şekilde iletişim kurabilmesi, yüksek seviyede uyumu sağlayabilmesi, değer düzenlerini geliştirebilmesi, geleceği doğru şekilde planlaması açısından önemlidir.

Bireyler düşük benlik saygısına sahip olduklarında kendilerine pek bir güvenleri olmayıp diğer kişilere bağımlı hale gelirler, herhangi bir konuyla ilgili yaratıcı ve araştırma gereksinimlerinin olmamasıdır. Benlik saygısı düşük olan kişilerin, başarısızlıkları her zaman beklediği, hayal kırıklığına uğradıkları, daha az çaba harcadıkları, hayattaki önemli şeyleri görmezden geldikleri ve başarı sağlayamadıklarında kendilerini önemsiz ve yetersiz hissettikleridir (Sarıkaya, 2015). Birey, stresli bir yaşam olayları olduğu zaman olayları çözmeden zorlanmalar yaşar ve aşırı kaygılar hissetmektedir. Benlik saygısı kişinin kendini açıklama şeklidir. Özsaygısı yüksek ve özsaygısı düşük kişiler arasında sosyal etkileşim açısından farklılıklar vardır. Benlik saygısı düşük bireylerde daha fazla kabul görüldükleri yerlerde olurlar. Kendilerini işe yaramayan, seilmeyen ve herhangi bir konuda yeterli bulmamalarıdır (Avşaroğlu, 2007). Kişilerin kendileriyle ilgili memnun olmama durumlarının olması ve kendilerini reddetmeleri özsaygının düşük olmasından kaynaklanır. Özsaygısı düşük kişilerin daha fazla psikolojik sorunlarının olduğu, sınırlı sosyal ilişki durumlarının olduğu ve insanlarla pek karışmayıp tek başına kalmayı tercih ederler (Softa ve diğerleri, 2015). Kişiler ile olan ilişkilerine güven duymamaktadırlar. Birey düşük özsaygıya sahip olduğunda övgüleri ve eleştiriyi kabul etmekte zorlanan, yapacaklarından ve denemelerden kaçınmasıdır. Birey, olumlu olmayan ve güçlü olmayan yönlerini daha fazla vurgularlar.

Yüksek özsaygı, kişinin kendisini ve iç dünyasını önemli bulduğu anlamındadır. Kişilerin özsaygısı yüksek olduğunda insanlar ile ilişkileri iyidir, insanlarda olumlu bir etki bırakır ve insanlarla bir araya geldiklerinde konuşmayı severler (Cenkseven ve Çeçen, 2007). Özsaygının yüksek olması kişinin tam olarak kendini onaylaması, kendine güvenmesi ve kendini önemli hissetmesidir. İnsan kendine güvendiği zaman zayıf olduğu yönlerini görür ve daha iyi olabilmesi için çaba harcayarak kendinin gelişmesini sağlar. Kendine güvenen birisi ve benlik saygısının artmasıyla stresli geçen bir durumda bununla başa çıkmak için etkili çözümler üretmektedir. Bireyler yüksek özsaygıya sahip oldukları zaman kendilerini olumlu bir tutum içinde değerlendirip saldırgan davranışlar sergilemekten kaçınırlar ve kendilerini iyi hissetmektedirler. Güçlü olmayan yanlarının farkına vararak bunları geliştirmek için çaba sarf ederler. Benlik saygısı psikolojik açıdan birbiriyle ilişki içerisindedir. Yüksek benlik saygısı bireyi olumsuz ve stresli olaylara karşı mücadele etmesini sağlar ve negatif duygulara karşı bireyi korur (Erarslan, 2014). Özsaygı yüksek olduğu zaman kişiye duygu bakımından, zihinsel olarak, toplumsal ve ahlaki açıdan gelişmesini sağlar. Özsaygının yüksek olması kişinin rasyonel ve mantıklı kararlar almasına neden olmaktadır.

2.3.2. Özsaygının Düzeyini Etkileyen Faktörler

Kişilerarası ilişkiler, kişinin benliğinin gelişiminde büyük öneme sahiptir. Kişinin etrafında olan insanların tepkisi bireyin benliğinin meydana gelmesinde çok etkilidir. Özsaygı düzeyini etkileyen faktörlere baktığımızda kişinin kendisiyle ilgili olumsuz değerlendirmeleri varsa özsaygının düşük olmasına neden olacaktır. Kişi kendisiyle ilgili olumlu değerlendirmeler yaptığında özsaygı düzeyinin yüksek olmasına neden olacaktır. Kişinin kendi ailesinden ve arkadaşlarından aldığı sosyal destekler özsaygı düzeyinin artmasını sağlamaktadır. Çocukluk çağında gelişmeye başlayan özsaygı, çocuk üzerinde ihmal ve istismar durumları olduğu zaman çocuğun özsaygısını olumsuz bir şekilde etkiler. Kişideki utangaçlık, özsaygıyı etkilemektedir bunun nedeni kişiler utangaç olduğunda kendilerini olumsuz algılama

durumları vardır ve bu durum özsaygı düzeyinin düşmesini sağlar (Aliyev ve Kalgı, 2014).

Çocukların anne ve babalarının boşanması, ebeveynlerinin ölümü, ebeveynleri tarafından gerekli ilgiyi ve sevgiyi hissetmemeleri özsaygıyı olumsuz şekilde etkilemektedir. Çocuk şartsız sevgiyi ve kabullenmeyi anladığı zaman özsaygının gelişmesini sağlamaktadır. Kişilerarası ilişki biçiminin kalitesi ve çocukların etrafında bulunan bireylerin davranışlarını ve tutumlarını anlaması özsaygının üzerinde etkisi vardır. Ebeveynlerin eğitim düzeyleri, meslekleri ve ekonomik düzeyleri özsaygı üzerinde etkilidir. Çocuğun ebeveynleri iyi bir eğitim düzeyine sahipse ve ekonomik açıdan yüksek kazanç sağlıyorsa çocukların özsaygısı düzeylerinin yüksek olmasını sağlamaktadır. Ebeveynler çocuklarına karşı anlayışlı olduklarında, çocuğun kararlarına saygı duyduklarında, çocuğun özel hayatına saygı gösterdiklerinde, herhangi bir problem olduğunda çocuğa yardım ederek birlikte çözmeleri çocuğun özsaygısının olumlu yönde etkilenmesini sağlar (Erbil ve diğerleri; 2006). Otoriter ebeveynler çocuklarına karşı disiplin kuralları ve ceza yöntemleri uygulamalarıyla çocukların özsaygısının düşük olmasına neden olurlar.

Kişiler psikolojik problemler yaşadıklarında bireyin özsaygısı olumsuz bir şekilde etkilenir ve özsaygı düzeyinin düşük olmasına neden olur. Çocuklar, özsaygısı yüksek anne babalara sahip olduklarında kendilerinin de özsaygısı yüksek olabilmektedir. Çocuğun bulunduğu aile ortamı özsaygı açısından sorun olmadığında çocuklara örnek bir model olabilmektedirler. Çocukların yaşamış olduğu aile ortamındaki kişiler yüksek özgüvene sahipse, insanlarla olan iletişimleri iyiye, güven verici davranışlar yapmaları ve hoşgörülü bir tutum gösterdikleri zaman çocukların özsaygısı yüksek olmaktadır. Kişi gerçekleştirmiş olduğu işlerinde de başarı elde ettiğinde kendine güveni artarak özsaygısı olumlu şekilde etkilenir. Kişi gerçekleştirdiği performansla ilgili başarı elde edemediğinde özsaygı düzeyi azalacaktır (Kuruüzüm ve diğerleri, 2010). Okuldaki öğrenmelerinde çocukların özsaygısı üzerinde etkileri bulunmaktadır. Öğrenmeler çocuğa karşı sürekli bir katı davranış halinde olması, aşağılayıcı konuşmalar yapması, çocuğa yeterli olmadığını

hissettirme davranışında bulunması çocuktaki özsaygı düzeyinin düşmesine sebep olacaktır.

Bireyler, sosyal kaygıya sahip olduğunda kişinin özsaygı düzeyini olumsuz yönde etkilemektedir (Sübaşı, 2010). Arkadaş grubunun bir parçası olmamanın ve yalnızlık hissinin bireylerin özsaygısını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Sosyal tutum ve değerler kişinin özsaygı düzeyini etkiler. Bireyin düzenli olarak spor yapması özsaygı üzerinde olumlu bir etkisi vardır ve özsaygının artmasını sağlamaktadır. Kişi başkalarıyla birlikte yaptığı spor etkinlikleriyle kendisini daha iyi tanıyarak zayıf ve güçlü yanlarını görür, nerede yeterli nerede yetersiz olduğunun farkına vararak özsaygısının artmasına neden olacaktır (Gacar ve Yanlıç, 2012). Bireyler, benliğin önemini düşürecek yaşantılar yaşadıklarında özsaygı düzeyinin düşük olmasını etkileyecektir. Kişinin beden imajı da özsaygıyı etkileyen bir faktördür ve kişiler bedenlerini olumsuz şekilde algıladıkları zaman özsaygının düzeyinin etkilenmesine neden olacaktır.

2. 4. İlgili Araştırmalar

Türkiye’de 93 lisansüstü tezlerin incelenmesi amacıyla 2010 yılında yapılmış olan çocuk istismarı ve aile şiddeti araştırmasında, yaşları 7 ile 18 arasında olan 2216 çocuğa gerçekleştirilen çalışmanın sonucuna göre %51’i duygusal istismar, %43’ü fiziksel istismar, %25’i ihmale maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır. Aynı çalışmadan elde edilen diğer sonuçlara baktığımızda %56’sı fiziksel istismar durumlarına tanık olduğu, %10’u cinsel istismar durumlarına tanık olduğu ve %49’u da duygusal istismara tanık olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Oral, 2010).

Sivas bölgesinde 143 anneye, 2002 yılında gerçekleştirilen araştırmada, annelerin %93’ü çocuklarına duygusal istismar ya da ihmal durumlarına maruz bıraktıkları, %87,4’ü çocuklarına fiziksel istismar/ihmal durumları yaşattıkları ortaya çıkmıştır. Fiziksel istismar ya da ihmal durumlarında annelerin %28.7’si çocukların isteklerini yok saydığı, %32.2’si çocuğu hasta olduğunda doktora götürmeyip iyileşmelerini bekledikleri, %14.7’si çocukların

eğitimleriyle ilgili okulda görüşme yapmadıkları, %53.8'i çocuğuna tokat attığı ve %23.1'i çocuğunu dövme veya çimdikleme davranışı sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Duygusal istismar ya da ihmal durumlarında annelerin %81.1'i çocuklarına karşı olan sevgilerini hissettirmedikleri, %77.6'sı çocuklarına sürekli bağırma ve azarlama davranışları yaptıkları, %35.7'si çocuklarını evde tek başına bırakmaları, %33.6'sı çocuklarını korkuttukları, %26.6'sı çocuklarına kötü sözler söyledikleri, %13.3'ü evin içinde çocuk yokmuş gibi davranmaları ve %8.4'ü çocukları odaya kapattıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Annelere eşleri tarafından şiddetin uygulanması ve aile içerisinde çocukların sayısı fazla olması annenin çocuğuna karşı fiziksel ihmal ya da istismar davranışlarını yapmada önemli faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Güler ve diğerleri, 2002).

İstanbul'da 2001 senesinde lise birinci ve ikinci sınıflarında okuyan 839 öğrenciye yapılmış olan çalışmanın neticesinde öğrencilerden %16.5'inin ihmal edildiği, %15.8'inin duygusal istismarı yaşadığı, %13.5'inin fiziksel istismara maruz kaldıkları ve %10.7'sinin cinsel istismar yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin kendilerine yönelik bedensel zarar yapmalarındaki sıklık %21.4 ve intihar etme sıklıkları %10.1 sonucuna ulaşılmıştır. Çocuklar travmalara maruz kalmaları ve daha fazla kendilerine bedensel zararlar verme, intihar davranışları gerçekleştirmeleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Zoroğlu ve diğerleri, 2001).

2018 yılında KKTC'de yaşayan 214 ebeveyne gerçekleştirilmiş olan araştırmada, anne babaların cinsiyet, eğitimleri bakımından olan düzeyleri, çocuklukta yaşanan travmalar ve kişiliklerinin özellikleri çocuğuna karşı istismar durumlarını yaşatmalarını anlamlı düzeyde sağlayan etkenler olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre, babaların çocuk istismarı potansiyelleri annelerden daha fazla olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin öğrenim düzeyi azaldıkça çocuk istismarı durumlarının arttığı ortaya çıkmıştır. Anne babanın çocukluk döneminde istismara maruz kalmış olmaları ileriki yaşamlarında kendi çocuklarına istismar durumlarını yaşattıkları tespit edilmiştir. Çocukluk dönemlerinde istismara maruz kalan kişilerin başkalarına empati duyamayan, çevrelerine karşı duyarsız ve kolay incinebilen kişiler haline gelmeleriyle kötü

muamele tutumlarını normalleştirdikleri ve bu tutumları uygun disiplin biçimleri olarak kabul etme eğilimine sahip olmalarının çocuklarına yönelik istismar riskini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Can ve Beyazıt, 2018).

Hacettepe Üniversitesi'nde 2007 yılında değerlendirilen yaşları ortalaması 11 olan, çocuk istismarı ve ihmal olayları olan 54 olgunun araştırmasında, %77.8'i cinsel istismar yaşadıkları, %40.7'i suçlunun aile dışı olduğu, %7.4'ü hem cinsel hem de fiziksel istismar yaşadığı, %22.2 Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu en yaygın psikiyatrik tanı olarak bulunmuştur. Araştırma sonucunda çocuk istismarı ve ihmali yaşantılarının cinsiyet, yaş, risk faktörleri ve buna bağlı psikopatolojiler ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Çengel ve diğerleri, 2007).

KKTC'de 2015 yılında çocuklara yönelik cinsel istismar vakalarının karakteristik özellikleri belirlemek için 30 tane cinsel istismar vakasıyla gerçekleştirilen çalışmanın sonucuna göre vakaların tamamı kız çocukları olduğu, %96.7'si 12 yaş ve 12 yaşından yukarı olması, çocuklara istismarı yapan kişilerin %66.7'si 19 ile 40 yaş arasında oldukları ortaya çıkmıştır. Cinsel istismarın yaşandığı yerlere bakıldığında %36.7'si Mağusa bölgesinde, %30'u Lefkoşa'da, %23.3'ü İskele'de ve %10'u Güzelyurt'ta olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucunda cinsel istismar yaşamanın cinsiyet ile yaş arasında bir ilişki bulunmuştur (Beyazıt, 2015).

Chu ve arkadaşlarının 1999 yılında gerçekleştirmiş olduğu 18-60 yaşları arasında travma sonrası stres ve disosiyatif bozukluklar için tedavi gören 90 kadın hastayla yapılmış araştırma sonucuna göre kadınlar %82'si oranında cinsel istismara maruz kaldıkları, %83'ü oranında fiziksel istismara maruz kaldıkları ve %71'i şiddet eylemlerine tanık olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın neticesine göre disosiyatif ve travma sonrası stres bozuklukları çocukluk dönemindeki travmalar ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Chu ve diğerleri, 1999).

Konya’da 2012 yılında 11. ve 12. sınıflardaki 915 öğrenciye yapılmış olan çalışmanın neticesinde çocukluk çağında yaşanmış olan istismar durumları ile özsaygı arasında negatif yönde anlamlı ilişki elde edilmiştir. Çocukluk çağında yaşanmış olan istismar durumlarının özsaygıyı anlamlı şekilde açıklamış olduğu, yalnızca duygusal istismarın özsaygının önemli yordayıcısı olduğu belirlenmiştir (Karakuş, 2012).

2006 yılında Zeytinburnu’nda 14 yaş ve üzerinde olan 1342 öğrenciye gerçekleştirilen depresyonla ilgili çalışmasının sonucunda öğrencilerin %58’i ailesiyle ilgili problem yaşamadığı, %16.8’inin ailesinden birden fazla kişiyle problem yaşadığı ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucuna göre kız öğrencilerin %9.6’sında ağır depresyon görüldüğü, erkek öğrencilerde %5.4 oranında olduğu belirlenmiştir. Aileleri tarafından baskı gören çocukların depresyonu %16 ve özgür davranışlar gösteren ailelerin çocuklarında depresyon oranı %0.1’dir (Ertem ve Yazıcı, 2006).

Erzincan’da 2008 yılında 9., 10., ve 11. sınıflardaki 633 öğrenciye depresyon seviyesini etkileyen etkenleri incelemek için yapılan araştırmaya göre öğrencilerin %19.9’u depresyon yaşadığı ortaya çıkmıştır. Depresyon ile ilişkili olan etkenler, öğrencilerin kendilerini tek başına hissetmesi, kendilerine güvenmedikleri, rahat bir şekilde duygularını söyleyemedikleri, sağlık açısından kronik problemlerin olması, alkol ve sigara kullanma sorunlarıdır (Türkleş ve diğerleri, 2008).

Aydın’da 2008 yılında 11 ile 18 yaş arasındaki 805 öğrenciye depresyonun yaygın olma durumu ve ilişkileri bulunduğu faktörleri araştırmak için yapılan araştırmaya göre, öğrencilerin %17.5’inin depresyonda olduğu, erkeklerin %15’i depresyonda olduğu ve kızların %19.4’ü depresyonda olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda düşük benlik saygısı, sosyal desteğin düşük olması ve yeterli olmayan problem çözme yeteneğinin gençlik çağı depresyonunda riskli faktörler olduğu, erkekler için akademik yönden başarı sağlanamaması ve kızlar için babanın düşük eğitim düzeyi cinsiyet açısından farklılaşan riskli faktörler olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Eskin ve diğerleri, 2008).

Kars'ta 2015 yılında 8 ile 13 yaşları arasındaki 435 öğrenciye depresyon belirtilerinin sıklıkları ve ilişkileri bulunduğu faktörlerin araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiş olan çalışmaya göre, öğrencilerin %6.9'unun depresyon seviyelerinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin sağlıklı ilgili problemler yaşayanların, başarı durumları iyi olmayanların, ebeveynleriyle birlikte zaman geçirmeyen çocukların depresyon seviyelerinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Adana ve diğerleri, 2015).

2001 yılında Kuzey İngiltere'de 11 ile 16 yaşları arasındaki 1746 ergene yapılmış olan araştırmaya göre öğrencilerin %77.6'sının birinci veya ikinci derece akrabalarından veya yakın arkadaşlarından en az birinin öldüğünü ve bu kayıpların depresif belirtiler ile ilişkilendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucuna göre çocukların depresif belirtileri ile bir kişinin kaybını yaşamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Harrison ve Harrington, 2001).

Kessler ve arkadaşları 2001 yılında Harvard'ta 11-14 yaşları arasındaki 5720 öğrenciye gerçekleştirilen araştırma sonucuna göre öğrencilerin majör depresyon belirtileri ile bağımlı hale getiren maddelerin kullanılması arasında olumlu bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır (Kessler ve Avenevoli, 2001).

Aksaray'da 2008 senesinde 5., 6., ve 7., sınıflardaki 1318 öğrenciye yapılmış olan araştırmanın neticesine göre çocukların %4.6'sı yüksek seviyede depresyonu yaşadıkları, %15.4'ü depresyonun orta düzeyini yaşadığı, %80'i depresyonun düşük seviyesini yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Kızlardaki depresyon seviyeleri erkeklerdeki depresyon seviyelerinden daha fazla olduğu, ekonomik düzeyleri kötü olanların, çocukların köylerde yaşayanları, üst sınıfta okuyanların depresyon seviyeleri daha yüksek olduğu sonuçları elde edilmiştir (Şar, 2008).

Kocaeli'de 2010 yılında 18 ile 22 yaş grubundaki 410 öğrenciye yapılmış olan araştırmaya göre, yalnızlık ile özsaygı ve psikolojik sağlamlık arasında olumsuz ilişkiler bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik olarak sağlam

olan bireyler ile yüksek özsaygıya sahip olan bireyler kendilerini daha az yalnız hissetmektedir (Güloğlu ve Kararımak, 2010).

İstanbul'da 2016 senesinde 20 ile 22 yaş arasında olan 335 kız öğrenciye gerçekleştirilen çalışma sonucuna göre, öğrencilerin özsaygı puanları orta düzeyde olduğu, öğrencilerin %74'ünün ebeveynleri tarafından istediklerinin yok sayıldığı, %81'inin çocukluk çağlarında ebeveynleri sinirli oldukları zaman kendilerine bağırarak ve azarladıkları, %36'sının ebeveynleri tarafından kendilerine tokat attıklarının sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kız öğrencilerinde özsaygı seviyesi orta derecede olması, öğrencilerin fiziksel ve duygusal ihmale maruz kalanların daha düşük özsaygıya sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Onat ve diğerleri, 2016).

2006 yılında Ordu'da 15 ile 19 yaşları arasında olan 690 öğrenciye yapılan çalışmada ergenlerin özsaygısına ebeveyn davranış ve tutumlarının etkilerini öğrenmek için yapılan araştırma sonucuna göre, öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayıları, annelerinin eğitim düzeyleri ve ebeveynlerin davranışlar ve tutumlarına göre özsaygı puanları arasında grupları arası bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anne eğitim düzeyi yükseldikçe özsaygı puanlarının arttığı, aile ile iyi ilişkileri olan, kararlara katılan, kendilerine ve görüşlerine saygı duyulan, kız-erkek ayrımının olmadığı, aileleriyle her konuda konuşmaktan çekinmeyen ve demokratik ailelere sahip ergenlerde özsaygısının daha yüksek olduğu ve kardeş sayısı arttıkça özsaygı puanlarının düştüğü sonucuna ulaşılmıştır (Erbil ve diğerleri, 2006).

2001 yılında Adana'da 14 ile 19 yaşları arasında olan 511 öğrenciye gerçekleştirilen çalışmada, karar verme davranışı ile problemleri çözümüleme yetenekleri ve benlik saygısı arasında pozitif bir şekilde anlamlı ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benlik saygısı ve problemleri çözümüleme yeteneklerinin karar verme davranışını yordamaktadır (Güçray, 2001).

2016 yılında Denizli’de 15 ve 16 yaş grubundaki 283 öğrenciye yapılan araştırma sonucuna göre, özsaygının şiddet eğilimi, depresyon ve ebeveyne ya da arkadaşla yabancılaşma arasında olumsuz yönde ilişkinin bulunduğu, özsaygının ebeveynlerine ya da arkadaşlara güven ve aralarında olan iletişim arasında olumlu yönde ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir. Depresyon, arkadaşlara güvenme, anneye ve arkadaşlara yabancılaşma özsaygılarının yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Depresyon, arkadaşla ve anneye yabancılaşma düzeyi daha yüksek olan öğrencilerin özsaygısı daha düşük olduğu, arkadaşla güven puanı daha yüksek olan öğrencilerin özsaygısı daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Altan ve Baltacı, 2016).

Muğla’da 2005 yılında 18 ile 24 yaş arasındaki 820 öğrenciye gerçekleştirilen araştırmaya göre, öğrencilerin %62’sinin özsaygı seviyelerinin düşük olmadığı, kardeş sayıları çoğaldıkça özsaygı seviyesinde düşüş gerçekleştiği, annenin yüksek eğitim seviyesinin özsaygıyı artırmış olduğu, annesinin işi memursa yüksek olduğu, müfettişse, polis ya da subaysa özsaygı seviyesinde düşüş yaşandığı, öğrencilerin ailelerin tutumları demokrat ise yüksek özsaygının olduğu, ailesi ilgisiz ise düşük özsaygının olduğu ve ailenin ekonomik durumu iyi ise özsaygının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin yaşama durumları, eğitim düzeyleri ve ekonomik düzeyleri, kardeş sayıları, annelerinin meslekleri ve aile davranışları ile özsaygı arasında bir ilişki bulunmuştur. Babaların meslekleri ile özsaygı arasında bir ilişki bulunmamıştır (Baybek ve Yavuz, 2005).

3.YÖNTEM

3.1 Araştırmanın modeli

Bu çalışma, Kuzey Kıbrıs'ta Mağusa bölgesindeki 10.sınıf ergenlerin, çocuk istismarının depresyonla ilişkisinde benlik saygısının aracı rolünü incelemek amacıyla yapılmış bir çalışmadır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır ve değişkenler arasında ilişki araştırılmıştır.

3.2 Evren ve örneklem

Araştırmanın evreni KKTC'de Mağusa bölgesinde 10.sınıf lise öğrencilerinden oluşmaktadır. Kuzey Kıbrıs Mağusa bölgesindeki okullardan 450 öğrenci çalışmaya dahil edilmiştir. 10. sınıf dışındaki öğrenciler örnekleme alınmamıştır ve sadece Mağusa bölgesindeki okullardan araştırmaya alınmışlardır. Veriler, 8 Ocak 2019 tarihinde toplanmaya başlanmıştır. Veri toplaması 27 Şubat 2019 tarihine kadar sürmüştür. Katılımcılara katılımlarından dolayı teşvik verilmemiştir. Araştırmada, seçkili örnekleme yöntemlerinden amaca dönük örneklem metodu kullanılmıştır. Okullarda uygulama yapabilmek için KKTC-Milli Eğitim Bakanlığı'ndan izin alınmıştır ve ankete katılmayı gönüllü kabul eden öğrencilere uygulanmıştır.

3.3 Veri toplama araçları

3.3.1. Anket Formu

"Anket Formu" içinde yer alan değişkenler, aile ilişkileriyle ilgili kavramlar da düşünülerek araştırma yapan kişi tarafından hazırlanmıştır. Anket formunda

ergenlerin isimleri istenilmeden yaş, cinsiyet gibi demografik özelliklerle ilgili sorularda yer almıştır. “Anket Formu” EK 1’de yer verilmiştir.

3.3.2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ)

ÇÇTÖ, Bernstein ve arkadaşları tarafından 1994 yılında geliştirilmiştir. Türkçe uyarlaması 1996 yılında Şar tarafından yapılmıştır. Ölçek, istismar ve ihmal yaşantılarını değerlendirmektedir. 5 alt boyutu bulunmaktadır ve bu alt boyutlar fiziksel, duygusal ve cinsel istismar, fiziksel ve duygusal ihmaldir. 5 alt boyut ile ilgili maddeler, Fiziksel istismar (madde 9, 11, 12, 15, 17), duygusal istismar (madde 3, 8, 14, 18, 25), cinsel istismar (madde 20, 21, 23, 24, 27), fiziksel ihmal (madde 1, 4, 6, 2, 26) ve duygusal ihmal (madde 5, 7, 13, 19, 28). Başlangıçta 70 madde olan bu ölçek, Bernstein tarafından 28 madde kalmıştır. 5’li Likert tipinde bir ölçektir ve sorulara “hiç bir zaman, nadiren, kimi zaman, sık olarak, çok sık” kategorileri arasında cevaplar verilmektedir (Bernstein ve diğerleri, 2003). Ölçek 20 yaşından küçük bireyleri değerlendirmek için kullanılmaktadır. Her bir alt ölçekten alınan puan, alt ölçeğin ölçmüş olduğu travmatik olayların sıklıklarını ve şiddetlerini belirtir. Puanlar hesaplanmadan önce olumlu ifadelerden (madde 2, 5, 7, 13, 19, 26 ve 28) elde edilen puanlar ters çevrilmektedir. 5 alt boyutunun puan toplamı ÇÇTÖ’nün toplam puanını vermektedir. Alt boyutların puanları 5 ile 25 arasında, toplam puan 25 ile 125 arasında hesaplanmaktadır. Minimizasyon ile alakalı 11., 21. ve 25. numaralı maddeler pozitif ifadeler olmasına karşın puanları ters çevrilmemektedir. Bunun nedeni bu 3 maddeler yalnızca travmaların inkarlarını ölçer ve toplam puanı etkilememesidir. Minimizasyonla ilgili puanının hesaplanmasında bu 3 maddelerin her birinden elde edilen yalnızca 5 puan (en yüksek) yanıtları hesaplamaya alınır ve bunların tümü 1 puan sayılmaktadır. Bu maddelerin toplanmasıyla 0 ile 3 arasında minimizasyonla ilgili puan ortaya çıkmaktadır. Ölçeğin güvenirlik ve geçerlilik çalışması 0.93 olarak bulunmuştur. ÇÇTÖ’nün güvenilir ve geçerliği olduğu anlaşılmıştır (Şar ve diğerleri, 2012). “Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği”, EK 2’de verilmiştir.

3.3.3. Çocuklar için Depresyon Ölçeği (ÇDÖ)

ÇDÖ, Kovacs tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, 6 ile 17 yaş arasındaki çocuk ve ergenlere uygulanmaktadır ve 27 tane maddesi olan bir öz bildirim ölçeğidir. Her maddeler için üç tane farklı cevap vardır. Ölçekteki ifadeler sorgulanmış belirtilerin varlığının ve şiddetinin derecesine göre 0-1-2 şeklinde puanlanmaktadır. "0" puanı depresif belirtilerin olmadığı veya minimum olduğu, "1" puanı hafif depresif belirtilerin olduğunu ve "2" puanı ciddi depresif belirtilerin olduğunu göstermektedir (Öy, 1991). Ölçekteki ters maddeler B, E, G, H, İ, J, L, N, O, P, Ş, Ü ve V maddeleridir. Ölçeğin dili ergen ve çocukların anlayabileceği bir sadelikte oluşturulmuştur. Türkçe formunun geçerlilik ve güvenirlik çalışması Öy tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 54'tür. 19 ve üzeri olan puanlar patolojik açıdan kesim noktasıdır. Ölçekten elde edilen puan ne kadar yüksek ise depresyon o kadar ağır demektir (Kovacs, 1985). Beck Depresyon ölçeği dikkate alınarak gerçekleştirilmiş bir ölçektir. Her madde çocuk veya ergenin son iki haftasını değerlendirir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .86'dır ve test güvenirliği .77 olarak tespit edilmiştir. ÇDÖ, depresif grupla depresif olmayan grupları netleştirme durumu vardır. "Çocuklar için Depresyon Ölçeği", EK 3'de verilmiştir.

3.3.4. Coopersmith Özsaygı Ölçeği (CÖÖ)

CÖÖ, bireyin kendisiyle ilgili tutumunu değerlendirmek amacıyla 1967 yılında Coopersmith tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Türkçe uyarlaması 1988 yılında Özoğul tarafından yapılmıştır. Ölçek, ilköğretim ve lise öğrencilerini ve yetişkinleri değerlendirmek için kullanılmaktadır. CÖÖ, 58 madde ve 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçekler Genel Özsaygı, Sosyal Özsaygı, Ev-Aileye Yönelik Özsaygı, Akademik Özsaygı ve Yalan Maddeler olarak belirlenmiş alt ölçekleridir (Güçray, 2001). Ölçekten 5 alt boyuta ait puanlar ile özsaygıya ait toplam puan hesaplanabilmektedir. Genel özsaygı 26 madde (madde 1, 3, 4, 7, 10, 12, 13, 15, 18, 19, 24, 25, 27, 30, 31, 34, 35, 38, 39, 43, 47, 48, 51, 55, 56, 57), Sosyal özsaygı 8 madde (madde 5, 8, 14, 21, 28, 40, 49, 52), Ev-Aileye Yönelik özsaygı 8 madde (madde 6, 9, 11, 16,

20, 22, 29, 44), Akademik özsaygı 8 madde (madde 2, 17, 23, 33, 37, 42, 46, 54) ve Yalan Maddeler de 8 maddeden (madde 26, 32, 36, 41, 45, 50, 53, 58) oluşmaktadır (Çevik, 2007). Ölçekteki maddelere “Evet” veya “Hayır” biçiminde cevap verilmektedir. Yüksek benlik saygısını (özsaygı) ifade eden yanıtlara “2” puan ve düşük benlik saygısını ifade eden yanıtlara “0” puan verilmektedir (Güçray, 2001). Ölçeğin alt boyutlarından elde edilen puanların toplamı envantere ait toplam benlik saygısının değerini göstermektedir fakat ölçeğin alt boyutlarından olan “Yalan Maddeler” kişilerin benlik saygısı toplam puanına dahil edilmemektedir. Yalan maddelerden elde edilen puanlar benlik saygısı puanına eklenmeyerek kişilerin savunucu tutumlarını değerlendirmek amacı ile ölçeğe dahil edilmişlerdir. Ölçekten elde edilen puan ne kadar yüksek ise benlik saygının yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçekten elde edilen puan düşük ise benlik saygının düşük olduğunu göstermektedir (Güçray, 2001). Envanterin çocuklar ve yetişkinler için iki tane ayrı formu vardır. Yetişkinler için olan form 25 maddeden oluşan bir kısa formdur ve çocuklar için olan form ise 58 maddeden oluşan bir uzun formdur.

Özoğlu’nun 1988 yılında yaptığı çalışmada ölçeğin güvenirlik katsayısı 0.77’dir ve bir yıl sonra 1989 yılında Güçray’ın ölçek ile ilgili yaptığı çalışmada güvenirlik katsayısı 0.70 olarak bulunmuştur (Pişkin, 1997). Daha sonra Güçray (1989) 583 ilkokul öğrencisine yaptığı ölçeğin güvenirlik çalışmasının katsayısını 0.83 olarak bulmuştur. 1996 yılında lise öğrencileri için güvenirlik çalışması M. Pişkin tarafından gerçekleştirilmiştir ve ölçeğin güvenirlik katsayısı hem uzun formun hem de kısa formunun kabul edilebilir derecede yüksek olmasıdır (0.81, 0.86). 1989 yılında ölçeğin ilk geçerlilik çalışmasını da Güçray gerçekleştirmiştir ve ölçeğin geçerlilik katsayısı 0.72 olarak tespit edilmiştir. “Coopersmith Özsaygı Ölçeği”, EK 4’de verilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerin toplanma süreci, Kuzey Kıbrıs’ta Mağusa bölgesinde öğrenim gören okullardaki 10.sınıf ergen öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmaya 450 ergen öğrenci alınmıştır. Toplamda 464 anket öğrencilere dağıtılmıştır ve dağıtılmış olan anketlerin 14 tanesi hiç doldurulmamış ya da

yarım bırakılması nedeniyle değerlendirmeye alınmamışlardır. Anketlerden 450 tanesi değerlendirmeye alınmışlardır. Veri toplama araçları gönüllü katılmak isteyen katılımcılara gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılmayı ret eden olmamıştır. Çalışma ile ilgili katılımcılara önceden bilgiler verilmiştir ve çalışmaya katılmaları için katılımcılardan izin alınmıştır. Katılımcılara verdikleri cevaplarının gizli tutulacağı söylenmiştir ve yanıtlarına ne kadar dürüst şekilde cevap verirlerse bilimsel araştırma için faydalı olacağı söylenmiştir. KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'ndan izin alınmıştır ama bununla birlikte katılmak istemeyen öğrenci kesinlikle zorlanmamıştır. Öğrencilere dağıtılan anket formunun başında araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı belirtilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Veriler, SPSS analiz yöntemi ile hesaplanıp elde edilmiştir. Ölçeklerin normal dağılımı uyumu Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiş ve veri setinin normal dağılıma uymadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda bağımsız değişkeninin iki kategoriden oluşması durumunda ölçek puanları Mann-Whitney U testi, ikiden fazla kategoriden oluşması durumunda ise Kruskal-Wallis testi ile karşılaştırılmıştır. Yapılan Kruskal-Wallis testi neticesinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkması durumunda farkın hangi kategorilerden kaynaklandığı Mann-Whitney U testi ile belirlenmiştir.

4.BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklere göre dağılımı

	Sayı(n)	Yüzde(%)
Cinsiyet		
Kadın	228	50.7
Erkek	222	49.3
Anne eğitim düzeyi		
Okumadı	30	6.7
İlkokul	76	16.9
Ortaokul	54	12.0
Lise	193	42.9
Üniversite ve üstü	97	21.6
Baba eğitim düzeyi		
Okumadı	14	3.1
İlkokul	84	18.7
Ortaokul	79	17.6
Lise	192	42.7
Üniversite ve üzeri	81	18.0
Anne meslek		
Ev hanımı	232	51.6
Memur	59	13.1
İşçi	30	6.7
Serbest	129	28.7
Baba meslek		
İşsiz	5	1.1
Memur	66	14.7
İşçi	84	18.7
Serbest	295	65.6
Yaşanılan yer		
Şehir	284	63.1
Köy	166	36.9
Kardeş Sayısı		
1	49	10.9
2	249	55.3
3	104	23.1
4	48	10.7
Ailenin gelir düzeyi		
İyi	178	39.6
Orta	261	58.0
Kötü	11	2.4
Kiminle Yaşıyor		
Aile	446	99.1
Diğer	4	0.9

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı frekans testiyle

yapılmıştır. Bu araştırmaya 228 (%50.7) kadın, 222 (%49,3) erkek katılmıştır. Katılımcıların annelerinin eğitim düzeyleri incelendiğinde, okumayan 30 (%6.7), ilkokul düzeyinde 76 (%16.9), ortaokul düzeyinde 54 (%12.0), lise seviyesinde 193 (%42.9) ve üniversite ve üzeri seviyede 97 (%21.6) kişi olduğu tespit edilmiştir. Olguların babalarının eğitim düzeyleri incelendiğinde, okumayan 14 (%3.1), ilkokul düzeyinde 84 (%18.7), ortaokul düzeyinde 79 (%17.6), lise seviyesinde 192 (%42.7) ve üniversite ve üzeri seviyede 81 (%18.0) kişi olduğu saptanmıştır. Katılımcıların annelerinin meslek durumları incelendiğinde, 232 (%51.6) anne ev hanımı, 59 (%13.1) anne memur, 30 (%6.7) anne işçi ve 129 (%28,7) annenin serbest meslekte olduğu saptanmıştır. Katılımcıların babalarının meslek durumları incelendiğinde, 5 (%1.1) baba işsiz, 66 (%14.7) baba memur, 84 (%18.7) baba işçi ve 229 (%28,7) babanın serbest meslekte olduğu bulunmuştur. Olguların 284 (%63.1)'ü şehirde, 166 (%36.9)'u köyde yaşıyordu. Katılımcıların 39 (%10.9)'u 1 kardeş sayısına, 249 (%55.3)'u 2 kardeş sayısına, 104 (%23.1)'ü 3 kardeş sayısına ve 48 (%10.7)'i 4 kardeş sayısına sahipti. Ailesinin gelir düzeyi iyi olan 178 (%39.6) olgu, orta düzeyde olan 261(%58.0) olgu ve kötü düzeyde olan 11 (%2.4) olgu araştırmaya dahil olmuştur. Yaş değişkeni incelendiğinde 15-17 yaş aralığındaki olguların standart sapması 15.27 ± 0.57 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2. ÇÇTÖ, ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçeklerinin normallik dağılımı

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	p	Statistic	df	p
ÇÇTÖ duygusal istismar	,209	450	,000	,827	450	,000
ÇÇTÖ fiziksel istismar	,398	450	,000	,546	450	,000
ÇÇTÖ fiziksel ihmal	,278	450	,000	,868	450	,000
ÇÇTÖ duygusal ihmal	,145	450	,000	,915	450	,000
ÇÇTÖ cinsel istismar	,455	450	,000	,384	450	,000
ÇDÖ	,098	450	,000	,958	450	,000
CÖÖ genel özsaygı	,086	450	,000	,968	450	,000
CÖÖ sosyal özsaygı	,161	450	,000	,952	450	,000
CÖÖ akademik özsaygı	,177	450	,000	,946	450	,000
CÖÖ ev-aile özsaygısı	,145	450	,000	,947	450	,000

P değeri 0.05' ten küçük olduğu için normal dağılım sağlanamamıştır.

Tablo 3. Olguların cinsiyetlerine ÇÇTÖ, ÇDÖ ve CÖÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	Sıra ort.	Z	P
ÇÇTÖ duygusal istismar	Erkek	222	218,13	-1.21	,224
	Kız	228	232,67		
ÇÇTÖ fiziksel istismar	Erkek	222	233,41	-1.60	,109
	Kız	228	217,80		
ÇÇTÖ fiziksel ihmal	Erkek	222	236,19	-1.83	,067
	Kız	228	215,09		
ÇÇTÖ duygusal ihmal	Erkek	222	234,37	-1.43	,152
	Kız	228	216,86		
ÇÇTÖ cinsel istismar	Erkek	222	242,88	-4.22	,000*
	Kız	228	208,58		
ÇDÖ	Erkek	222	214,98	-1.69	,090
	Kız	228	235,75		
CÖÖ genel özsaygı	Erkek	222	218,98	-1.05	,292
	Kız	228	231,84		
CÖÖ sosyal özsaygı	Erkek	222	242,10	-2.73	,006*
	Kız	228	209,33		
CÖÖ akademik özsaygı	Erkek	222	240,67	-2.51	,012*
	Kız	228	210,73		
CÖÖ ev-aile özsaygısı	Erkek	222	228,22	-.444	,657
	Kız	228	222,85		

*p≤0,05 **p<0,001

Olguların cinsiyetlerine göre ÇÇTÖ, ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması Mann-Whitney U yöntemiyle incelendiğinde ÇÇTÖ alt ölçeği olan cinsel istismar, CÖÖ alt ölçeği olan sosyal özsaygı ve akademik özsaygı erkek katılımcılarda kadın katılımcılara oranla daha yüksek düzeyde bulunmuştur ve cinsel istismar, sosyal ve akademik özsaygı puan ortalamaları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (p<0,05).

Tablo 4. Olguların yaşadıkları yere göre ÇÇTÖ, ÇDÖ ve CÖÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması

	Yaşadığınız	N	Sıra ort.	Z	P
	Yer				
ÇÇTÖ duygusal istismar	Şehir	284	231,78	-1.37	,170
	Köy	166	214,76		
ÇÇTÖ fiziksel istismar	Şehir	284	232,98	-2.00	,045*
	Köy	166	212,70		
ÇÇTÖ fiziksel ihmal	Şehir	284	232,85	-1.66	,095
	Köy	166	212,93		
ÇÇTÖ duygusal ihmal	Şehir	284	228,03	-,541	,588
	Köy	166	221,17		
ÇÇTÖ cinsel istismar	Şehir	284	229,61	-1.32	,186
	Köy	166	218,47		
ÇDÖ	Şehir	284	229,73	-,903	,366
	Köy	166	218,27		
CÖÖ genel özsaygı	Şehir	284	225,12	-,081	,935
	Köy	166	226,15		
CÖÖ sosyal özsaygı	Şehir	284	225,10	-,089	,929
	Köy	166	226,19		
CÖÖ akademik özsaygı	Şehir	284	227,16	-,366	,715
	Köy	166	222,66		
CÖÖ ev-aile özsaygısı	Şehir	284	227,95	-,530	,596
	Köy	166	221,31		

* $p \leq 0,05$ ** $p < 0,001$

Olguların yaşadıkları yere göre ÇÇTÖ, ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması Mann-Whitney U yöntemiyle incelendiğinde ÇÇTÖ alt ölçeği olan fiziksel istismar şehirde yaşayan katılımcılarda köyde yaşayanlara göre daha yüksek bulunmuştur ve fiziksel istismar ile yaşanan yer değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

Tablo 5. Olguların kardeş sayılarına göre ÇÇTÖ, ÇDÖ ve CÖÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması

	Kardeş sayısı	N	Sıra ort.	SD	X ²	p
ÇÇTÖ	1	49	207,56	3	1.58	.663
Duygusal istismar	2	249	224,55			
	3	104	230,84			
	4	48	237,18			
ÇÇTÖ	1	49	230,90	3	.408	.939
Fiziksel istismar	2	249	224,34			
	3	104	222,85			
	4	48	231,74			
ÇÇTÖ	1	49	224,43	3	3.27	.351
Fiziksel ihmal	2	249	223,55			
	3	104	240,86			
	4	48	203,42			
ÇÇTÖ	1	49	235,45	3	6.14	.105
Duygusal ihmal	2	249	212,10			
	3	104	243,35			
	4	48	246,18			
ÇÇTÖ	1	49	227,31	3	2.37	.498
Cinsel istismar	2	249	221,00			
	3	104	236,35			
	4	48	223,51			
ÇDÖ	1	49	216,43	3	.541	.910
	2	249	225,83			
	3	104	231,46			
	4	48	220,15			
CÖÖ	1	49	225,59	3	.579	.901
Genel özsaygı	2	249	228,67			
	3	104	217,24			
	4	48	226,84			
CÖÖ	1	49	238,64	3	4.27	.233
Sosyal özsaygı	2	249	233,35			
	3	104	207,02			
	4	48	211,40			

CÖÖ	1	49	205,02	3	3.68	.297
Akademik özsaygı	2	249	235,17			
	3	104	218,62			
	4	48	211,15			
CÖÖ	1	49	239,99	3	3.72	.292
Ev-aile özsaygısı	2	249	230,16			
	3	104	221,46			
	4	48	195,29			

* $p \leq 0,05$ ** $p < 0,001$

Olguların kardeş sayılarına göre ÇÇTÖ, ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçeklerinin puan ortalamalarının karşılaştırılması Kruskal Wallis testiyle incelendiğinde ÇÇTÖ, ÇDÖ ve CÖÖ puan ortalamaları ile kardeş sayısı anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0,05$).

Tablo 6. Olguların annelerinin eğitim düzeylerine göre ÇÇTÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması

	Anne eğitim düzeyi	N	Sıra ort.	SD	X ²	p
ÇÇTÖ Duygusal istismar	İlkokulu bitirmedi	30	206,60	4	4.14	.387
	İlkokul	76	244,41			
	Ortaokul	54	234,05			
	Lise	193	215,22			
	Üniversite ve üstü	97	232,22			
ÇÇTÖ Fiziksel istismar	İlkokulu bitirmedi	30	225,72	4	5.40	.284
	İlkokul	76	211,24			
	Ortaokul	54	249,25			
	Lise	193	220,29			
	Üniversite ve üstü	97	233,75			
ÇÇTÖ Fiziksel ihmal	İlkokulu bitirmedi	30	222,50	4	3.36	.498
	İlkokul	76	212,26			
	Ortaokul	54	250,09			
	Lise	193	227,28			
	Üniversite ve üstü	97	219,56			
ÇÇTÖ Duygusal ihmal	İlkokulu bitirmedi	30	209,95	4	8.92	.063
	İlkokul	76	252,03			
	Ortaokul	54	254,86			
	Lise	193	218,59			
	Üniversite ve üstü	97	206,92			
ÇÇTÖ Cinsel istismar	İlkokulu bitirmedi	30	207,85	4	3.47	.481
	İlkokul	76	224,62			
	Ortaokul	54	241,03			
	Lise	193	222,30			
	Üniversite ve üstü	97	229,37			

*p≤0,05 **p<0,001

Olguların annelerinin eğitim düzeyine göre ÇÇTÖ, alt ölçeklerinin puan ortalamasının karşılaştırılması Kruskal Wallis testiyle incelendiğinde ÇÇTÖ puan ortalamaları ile anne eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (p>0,05).

Tablo 7. Olguların annelerinin eğitim düzeyleri ile ÇDÖ ve CÖÖ puan ortalamalarının karşılaştırması

	Anne eğitim düzeyi	N	Sıra ort.	SD	X ²	p
ÇDÖ	İlkokulu bitirmedi	30	223,47	4	2.19	.700
	İlkokul	76	235,48			
	Ortaokul	54	235,95			
	Lise	193	215,58			
	Üniversite ve üstü	97	232,24			
CÖÖ Genel özsaygı	İlkokulu bitirmedi	30	210,47	4	4.50	.342
	İlkokul	76	214,47			
	Ortaokul	54	204,10			
	Lise	193	238,87			
	Üniversite ve üstü	97	224,11			
CÖÖ Sosyal özsaygı	İlkokulu bitirmedi	30	196,88	4	9.04	.060
	İlkokul	76	194,28			
	Ortaokul	54	247,62			
	Lise	193	229,21			
	Üniversite ve üstü	97	239,11			
CÖÖ Akademik özsaygı	İlkokulu bitirmedi	30	179,72	4	6.98	.137
	İlkokul	76	214,61			
	Ortaokul	54	223,98			
	Lise	193	227,33			
	Üniversite ve üstü	97	245,39			
CÖÖ Ev-aile özsaygısı	İlkokulu bitirmedi	30	226,17	4	8.89	.064
	İlkokul	76	202,34			
	Ortaokul	54	225,72			
	Lise	193	218,64			
	Üniversite ve üstü	97	256,97			

*p≤0,05 **p<0,001

Olguların annelerinin eğitim düzeyine göre ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçeklerinin puan ortalamasının karşılaştırılması Kruskal Wallis testiyle incelendiğinde ÇDÖ ve CÖÖ puan ortalamaları ile anne eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (p>0,05).

Tablo 8. Olguların babalarının eğitim düzeyleri ile ÇÇTÖ puan ortalamalarının karşılaştırması

	Baba eğitim düzeyi	N	Sıra ort.	SD	X ²	p
ÇÇTÖ	İlkokulu bitirmedi	14	234,50	4	.237	.994
Duygusal istismar	İlkokul	84	229,58			
	Ortaokul	79	225,85			
	Lise	192	222,93			
	Üniversite ve üstü	81	225,46			
ÇÇTÖ	İlkokulu bitirmedi	14	238,29	4	2.14	.709
Fiziksel istismar	İlkokul	84	214,44			
	Ortaokul	79	233,65			
	Lise	192	228,68			
	Üniversite ve üstü	81	219,26			
ÇÇTÖ	İlkokulu bitirmedi	14	238,39	4	4.51	.341
Fiziksel ihmal	İlkokul	84	211,62			
	Ortaokul	79	248,30			
	Lise	192	225,41			
	Üniversite ve üstü	81	215,65			
ÇÇTÖ	İlkokulu bitirmedi	14	256,96	4	6.12	.190
Duygusal ihmal	İlkokul	84	238,22			
	Ortaokul	79	223,20			
	Lise	192	230,93			
	Üniversite ve üstü	81	196,24			
ÇÇTÖ	İlkokulu bitirmedi	14	253,36	4	2.66	.616
Cinsel istismar	İlkokul	84	220,70			
	Ortaokul	79	233,63			
	Lise	192	223,87			
	Üniversite ve üstü	81	221,59			

*p≤0,05 **p<0,001

Olguların babalarının eğitim düzeyine göre ÇÇTÖ alt ölçeklerinin puan ortalamasının karşılaştırılması Kruskal Wallis testiyle incelendiğinde ÇÇTÖ puan ortalamaları ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (p>0,05).

Tablo 9. Olguların babalarının eğitim düzeyleri ile ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının karşılaştırması

	Baba eğitim düzeyi	N	Sıra ort.	SD	X ²	p
ÇDÖ	İlkokulu bitirmedi	14	252,57	4	1.33	.855
	İlkokul	84	219,99			
	Ortaokul	79	218,63			
	Lise	192	230,46			
	Üniversite ve üstü	81	221,47			
CÖÖ Genel özsaygı	İlkokulu bitirmedi	14	194,21	4	3.20	.524
	İlkokul	84	218,34			
	Ortaokul	79	214,90			
	Lise	192	227,74			
	Üniversite ve üstü	81	243,36			
CÖÖ Sosyal özsaygı	İlkokulu bitirmedi	14	266,36	4	5.63	.228
	İlkokul	84	200,08			
	Ortaokul	79	237,54			
	Lise	192	226,99			
	Üniversite ve üstü	81	229,52			
CÖÖ Akademik özsaygı	İlkokulu bitirmedi	14	209,04	4	5.83	.212
	İlkokul	84	213,26			
	Ortaokul	79	225,94			
	Lise	192	219,52			
	Üniversite ve üstü	81	254,80			
CÖÖ Ev-aile özsaygısı	İlkokulu bitirmedi	14	244,00	4	8.41	.078
	İlkokul	84	215,11			
	Ortaokul	79	230,27			
	Lise	192	212,63			
	Üniversite ve üstü	81	258,94			

*p≤0,05 **p<0,001

Katılımcıların babalarının eğitim düzeyine göre ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçeklerinin puan ortalamasının karşılaştırılması Kruskal Wallis testiyle incelendiğinde ÇDÖ ve CÖÖ puan ortalamaları ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (p>0,05).

Tablo 10. Olguların annelerinin meslekleri ile ÇÇTÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının karşılaştırması

	Anne meslek	N	Sıra ort.	SD	X ²	p
ÇÇTÖ	Ev Hanımı	232	225,64	3	1.57	.664
Duygusal istismar	Memur	59	216,51			
	İşçi	30	205,93			
	Serbest	129	233,92			
ÇÇTÖ	Ev Hanımı	232	226,92	3	4.13	.247
Fiziksel istismar	Memur	59	213,61			
	İşçi	30	197,28			
	Serbest	129	234,95			
ÇÇTÖ	Ev Hanımı	232	229,86	3	7.16	.067
Fiziksel ihmal	Memur	59	186,16			
	İşçi	30	229,95			
	Serbest	129	234,62			
ÇÇTÖ	Ev Hanımı	232	229,73	3	14.01	.003*
Duygusal ihmal	Memur	59	170,82			
	İşçi	30	264,73			
	Serbest	129	233,77			
ÇÇTÖ	Ev Hanımı	232	220,61	3	7.02	.071
Cinsel istismar	Memur	59	242,94			
	İşçi	30	253,98			
	Serbest	129	219,69			

*p≤0,05 **p<0,001

Katılımcıların annelerinin mesleklerine göre ÇÇTÖ alt ölçeklerinin puan ortalamasının karşılaştırılması Kruskal Wallis testiyle incelenmiştir. ÇÇTÖ alt ölçeği olan duygusal ihmal mesleği işçi olan annelerde daha yüksek oranda bulunmuş olup duygusal ihmal ve anne mesleği arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (p<0,05).

Tablo 11. Olguların annelerinin meslekleri ile ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının karşılaştırması

	Anne meslek	N	Sıra ort.	SD	X ²	p
ÇDÖ	Ev Hanımı	232	220,55	3	7.98	.046*
	Memur	59	195,22			
	İşçi	30	220,22			
	Serbest	129	249,48			
CÖÖ Genel özsaygı	Ev Hanımı	232	220,63	3	5.96	.113
	Memur	59	257,85			
	İşçi	30	248,48			
	Serbest	129	214,12			
CÖÖ Sosyal özsaygı	Ev Hanımı	232	235,09	3	6.94	.074
	Memur	59	207,19			
	İşçi	30	177,20			
	Serbest	129	227,85			
CÖÖ Akademik özsaygı	Ev Hanımı	232	215,04	3	3.93	.268
	Memur	59	245,69			
	İşçi	30	243,17			
	Serbest	129	230,97			
CÖÖ Ev-aile özsaygısı	Ev Hanımı	232	221,87	3	1.69	.639
	Memur	59	245,48			
	İşçi	30	220,00			
	Serbest	129	224,16			

*p≤0,05 **p<0,001

Katılımcıların annelerinin mesleklerine göre ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçeklerinin puan ortalamasının karşılaştırılması Kruskal Wallis testiyle incelenmiştir. Serbest mesleği olan anneye sahip bireylerin ÇDÖ puan ortalaması daha yüksek bulunmuştur ve ÇDÖ ile annelerin mesleği arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır (p<0,05).

Tablo 12. Olguların annelerinin meslekleri ile ÇÇTÖ ve ÇDÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması

	Anne meslek	N	Sıra ort.	Z	p
ÇÇTÖ Duygusal ihmal	Ev hanımı	232	153,77	-3,13	,002*
	Memur	59	115,47		
	Memur	59	38,45	-3,36	,001*
	İşçi	30	57,88		
	Memur	59	66,91	-3,00	,003*
	Serbest	129	102,55		
ÇDÖ	Ev hanımı	232	149,35	-2,01	,044*
	Serbest	59	195,80		
	Memur	59	79,26	-2,60	,009*
	Serbest	129	101,47		

*p≤0,05 **p<0,001

Mann Whitney U analizi ile yapılan ikili karşılaştırmada ÇÇTÖ' deki farkın ev hanımları, memurlar, işçiler ve serbest çalışanlar arasında olduğu, ÇDÖ' deki farkın ise ev hanımları, memurlar ve serbest çalışanlar arasında olduğu saptanmıştır.

Tablo 13. Olguların babalarının meslekleri ile ÇÇTÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının karşılaştırması

	Baba Meslek	N	Sıra ort.	SD	X ²	p
ÇÇTÖ	İşsiz	5	346,50	3	4.62	.202
Duygusal istismar	Memur	66	224,93			
	İşçi	84	222,35			
	Serbest	295	224,47			
ÇÇTÖ	İşsiz	5	290,80	3	3.07	.381
Fiziksel istismar	Memur	66	220,86			
	İşçi	84	215,78			
	Serbest	295	228,20			
ÇÇTÖ	İşsiz	5	250,00	3	2.55	.466
Fiziksel ihmal	Memur	66	205,74			
	İşçi	84	235,88			
	Serbest	295	226,55			
ÇÇTÖ	İşsiz	5	332,00	3	14.22	.003*
Duygusal ihmal	Memur	66	179,85			
	İşçi	84	248,28			
	Serbest	295	227,42			
ÇÇTÖ	İşsiz	5	286,20	3	5.89	.117
Cinsel istismar	Memur	66	238,75			
	İşçi	84	212,72			
	Serbest	295	225,15			

*p≤0,05 **p<0,001

Katılımcıların babalarının mesleklerine göre ÇÇTÖ alt ölçeklerinin puan ortalamasının karşılaştırılması Kruskal Wallis testiyle incelenmiştir. ÇÇTÖ alt ölçeği olan duygusal ihmalin mesleği işsiz olan babalarda daha yüksek çıktığı bulunmuş olup, duygusal ihmal ve babaların meslekleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (p<0.05).

Tablo 14. Olguların babalarının meslekleri ile ÇÇTÖ duygusal ihmal puan ortalamalarının karşılaştırması

	Baba meslek	N	Sıra ort.	Z	p
ÇÇTÖ duygusal ihmal	İşsiz	5	57,80	-2,46	,014
	Memur	66	34,35		
	Memur	66	61,49	-3,51	,000**
	İşçi	84	86,51		
	Memur	66	151,01	-2,59	,010*
	Serbest	295	187,71		

* $p \leq 0,05$ ** $p < 0,001$

Mann Whitney U yöntemiyle yapılan ikili karşılaştırmada, ÇÇTÖ duygusal ihmal işsiz, memur, işçi ve serbest çalışan babalar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < 0.05$).

Tablo 15. Olguların babalarının meslekleri ile ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının karşılaştırması

	Baba meslek	N	Sıra ort.	SD	X ²	p
ÇDÖ	İşsiz	5	359,60	3	6.35	.096
	Memur	66	213,92			
	İşçi	84	216,93			
	Serbest	295	228,26			
CÖÖ Genel özsaygı	İşsiz	5	205,20	3	1.88	.598
	Memur	66	245,00			
	İşçi	84	224,76			
	Serbest	295	221,69			
CÖÖ Sosyal özsaygı	İşsiz	5	228,90	3	.014	1.00
	Memur	66	226,55			
	İşçi	84	224,45			
	Serbest	295	225,51			
CÖÖ Akademik özsaygı	İşsiz	5	122,70	3	4.48	.213
	Memur	66	235,77			
	İşçi	84	214,74			
	Serbest	295	228,01			
CÖÖ Ev-aile özsaygısı	İşsiz	5	294,90	3	2.54	.467
	Memur	66	231,63			
	İşçi	84	234,79			
	Serbest	295	220,31			

*p≤0,05 **p<0,001

Katılımcıların babalarının mesleklerine göre ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçeklerinin puan ortalamasının karşılaştırılması Kruskal Wallis testiyle incelenmiştir. ÇDÖ ve CÖÖ puan ortalamaları ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo 16. Olguların ailelerinin gelir düzeyi ile ÇÇTÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının karşılaştırması

	Aile gelir düzeyi	N	Sıra ort.	SD	X ²	p
ÇÇTÖ	İyi	178	192,64	2	19.96	.000*
Duygusal istismar	Orta	261	246,28			
	Kötü	11	264,05			
ÇÇTÖ	İyi	178	202,13	2	16.24	.000*
Fiziksel istismar	Orta	261	239,39			
	Kötü	11	274,18			
ÇÇTÖ	İyi	178	206,85	2	7.18	.027*
Fiziksel ihmal	Orta	261	236,84			
	Kötü	11	258,36			
ÇÇTÖ	İyi	178	176,83	2	42.57	.000*
Duygusal ihmal	Orta	261	255,69			
	Kötü	11	296,82			
ÇÇTÖ	İyi	178	226,86	2	.102	.950
Cinsel istismar	Orta	261	224,43			
	Kötü	11	228,91			

*p≤0,05 **p<0,001

ÇÇTÖ alt ölçeği olan duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal gelir düzeyi kötü olan ailelere sahip katılımcılarda daha yüksek oranda bulunmuştur ve ÇÇTÖ alt ölçeği olan duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal ile aile gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (p<0.05).

Tablo 17. Olguların ailelerinin gelir düzeyi ile ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının karşılaştırması

	Aile gelir düzeyi	N	Sıra ort.	SD	X ²	p
ÇDÖ	İyi	178	193,65	2	18.31	.000*
	Orta	261	245,07			
	Kötü	11	276,64			
CÖÖ Genel özsaygı	İyi	178	253,42	2	13.82	.001**
	Orta	261	207,74			
	Kötü	11	195,00			
CÖÖ Sosyal özsaygı	İyi	178	215,36	2	1.93	.380
	Orta	261	232,51			
	Kötü	11	223,23			
CÖÖ Akademik özsaygı	İyi	178	226,04	2	2.70	.258
	Orta	261	227,73			
	Kötü	11	163,91			
CÖÖ Ev-aile özsaygısı	İyi	178	215,89	2	1.65	.436
	Orta	261	231,73			
	Kötü	11	233,18			

*p≤0,05 **p<0,001

Olguların ailelerinin gelir düzeyi ile ÇDÖ ve CÖÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının karşılaştırması Kruskal Wallis analizi ile incelenmiştir. Aile gelir düzeyi kötü olan olguların ÇDÖ düzeyleri diğer gelir düzeyine sahip katılımcılara oranla daha yüksek bulunmuştur. CÖÖ alt ölçeği olan genel özsaygı düzeyi ise orta gelir düzeyindeki ailelere sahip katılımcılarda daha yüksek oranda bulunmuştur (p<0.05).

Tablo 18. Olguların ailelerinin gelir düzeylerine göre ÇÇTÖ, ÇDÖ ve CÖÖ puan ortalamasının karşılaştırılması

	Gelir Düzeyi	N	Sıra ort.	Z	p
ÇÇTÖ duygusal istismar	İyi	178	188,88	-4,35	,000**
	Orta	261	241,22		
ÇÇTÖ fiziksel istismar	iyi	178	198,30	-3,472	,000**
	Orta	261	234,80		
	İyi	178	93,33	-2,49	,016*
	Kötü	11	122,09		
ÇÇTÖ fiziksel ihmal	İyi	178	202,64	-2,51	,012*
	Orta	261	231,84		
ÇÇTÖ duygusal ihmal	İyi	178	174,21	-6,26	,000**
	Orta	261	251,23		
	İyi	178	92,12	-2,93	,003*
	Kötü	11	141,64		
ÇDÖ	İyi	178	190,13	-4,07	,000**
	Orta	261	240,37		
	İyi	178	93,02	-2,00	,045*
	kötü	11	127,00		
CÖÖ genel özsaygı	İyi	178	246,66	-3,65	,000**
	Orta	261	201,82		

*p ≤0,05 **p<0,001

Mann Whitney U analizi ile yapılan ikili karşılaştırmada ÇÇTÖ duygusal istismar, fiziksel ihmal ve CÖÖ genel özsaygıdaki farkın iyi ve orta düzeyde gelir düzeyine sahip bireyler arasında, fiziksel istismar, duygusal ihmal ve ÇDÖ' deki farkın ise iyi orta ve kötü gelir düzeyine sahip bireyler arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 19. ÇDÖ' nün risk faktörleri açısından incelenmesi

	B	SD	β	t	p	ΔR^2	Adjusted R^2	F
ÇÇTÖ duygusal istismar	,953	,116	,386	8,211	,000*	.582	.573	F(67.94)
ÇÇTÖ fiziksel istismar	-,246	,194	-,056	-1,271	,204			
ÇÇTÖ fiziksel ihmal	,181	,178	,037	1,016	,310			
ÇÇTÖ duygusal ihmal	,409	,075	,238	5,473	,000*			
ÇÇTÖ cinsel istismar	-,060	,148	-,014	-,409	,683			
CÖÖ genel özsaygı	-,591	,095	-,217	-6,210	,000*			
CÖÖ sosyal özsaygı	,472	,219	,075	2,153	,032*			
CÖÖ akademik özsaygı	-,685	,228	-,100	-3,000	,003*			
CÖÖ ev-aile özsaygısı	,780	,164	,162	4,773	,000*			

* $p \leq 0,05$ ** $p < 0,001$

ÇDÖ risk faktörleri açısından Çoklu Regresyon analizi ile incelenmiştir. ÇÇTÖ alt ölçeklerinden duygusal istismar, duygusal ihmal, ve CÖÖ alt ölçeklerinden genel özsaygı, sosyal özsaygı, akademik özsaygı ve ev-aile özsaygısı ÇDÖ' yü olumlu yönde yordamaktadır. Model toplam varyansın %57'sini açıklamaktadır.

Katılımcıların ÇÇTÖ, ÇDÖ, CÖÖ, yaş ve kardeş sayıları arasındaki ilişki korelasyon analizi ile incelenmiştir. ÇÇTÖ duygusal ilişki ile fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve ÇDÖ ile arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki, cinsel istismar, CÖÖ ev-aile özsaygısı ile pozitif yönde düşük düzeyde, CÖÖ genel özsaygı ve akademik özsaygı ile negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. ÇÇTÖ fiziksel istismar ile fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve cinsel istismar arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki, CÖÖ genel özsaygı ile negatif yönde orta düzeyde ilişki ve CÖÖ akademik özsaygı ile negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ÇÇTÖ fiziksel ihmal ile duygusal ihmal ve ÇDÖ arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki, ÇÇTÖ cinsel istismar, CÖÖ sosyal özsaygı, CÖÖ ev-aile özsaygısı ve yaş arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. ÇÇTÖ duygusal ihmal ile cinsel istismar, CÖÖ sosyal özsaygı, ev-aile özsaygısı ve kardeş sayısı arasında pozitif yönde düşük düzeyde ilişki, ÇDÖ ile pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki, CÖÖ genel özsaygı ile negatif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki ve akademik özsaygı ile negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki saptanmıştır. ÇÇTÖ cinsel istismar ile ÇDÖ arasında pozitif yönde düşük düzeyde, CÖÖ genel özsaygı ile negatif yönde düşük düzeyde sosyal özsaygı ile pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. CÖÖ genel özsaygı ile sosyal özsaygı ve ev-aile özsaygısı arasında negatif yönde düşük düzeyde akademik özsaygı ile pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. CÖÖ sosyal özsaygı ile akademik özsaygı ve ev-aile özsaygısı arasında pozitif yönde düşük düzeyde, yaş değişkeni ile negatif yönde düşük düzeyde ilişki tespit edilmiştir. CÖÖ ev-aile özsaygısı ile yaş değişkeni arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ve yaş değişkeni ile kardeş sayısı arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 21. ÇÇTÖ toplam puanı ile ÇDÖ toplam puanı ilişkisinde CÖÖ toplam puanı aracı rolü

Variable	b	SE	β	t	P	ΔR^2	Adjusted R^2	F
*ÇÇTÖ								
Model 1								
Constant	39,93	.731		54.61	.000	.373	.372	F(1;266.55)
ÇDÖ	,639	.039	.611	16.32	.000			
Model 2								
Constant	40.56	5.95		6.81	.000	.373	.370	F(2;132.98)
ÇDÖ	.638	.040	.610	16.03	.000			
CÖÖ	-.008	.075	-.004	-,106	.916			

ÇÇTÖ toplam puanı ile ÇDÖ toplam puanı ilişkisinde CÖÖ toplam puanı aracı rolü değildir ($p < 0.05$).

5.TARTIŞMA

Bu araştırmada cinsiyete göre öğrencilerin uğradığı istismar sıklığı karşılaştırıldığında duygusal istismar, duygusal ihmal, fiziksel istismar ve fiziksel ihmal açısından bir fark bulunmamıştır. Sadece erkek öğrenciler arasında cinsel istismar daha fazla tespit edilmiştir. İstanbul'da 18-23 yaşları arasındaki 450 öğrenciye yapılan bir diğer çalışmada, çocukluk çağında yaşanan cinsel istismarın erkeklerde daha fazla meydana geldiği bulunmuştur (Eroğlu ve Türk, 2013). Yine başka bir araştırmada, Samsun'da 18 yaşındaki 297 ergene çocukluk çağlarında yaşadıkları istismar olaylarına bakıldığında erkeklerin cinsel istismarı kızlardan daha çok yaşadıkları ortaya çıkmıştır (Kalkan ve Özbek, 2011). Yapılan diğer araştırmaya göre Hatay'da 17-26 yaşlarındaki 150 üniversite öğrencilerinin çocukluklarında yaşadıkları istismar durumlarına bakıldığında kızların erkeklerden daha az cinsel istismar olayları yaşadıkları belirlenmiştir (Zeren ve diğerleri, 2012). Bu bağlamda, erkek çocuklarının kız çocuklarına göre cinsel istismar açısından daha fazla risk taşıdığı söylenebilir.

Bu çalışmada olguların yaşadıkları yere göre çocuk çağı travmaları karşılaştırılması yapıldığında fiziksel istismar şehirde yaşayan katılımcılarda köyde yaşayanlara göre daha yüksek bulunmuştur ve fiziksel istismar ile yaşanan yer değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Yapılan diğer çalışmalara göre, çocukluktaki dönemde yaşanan istismar durumları, şehirde yaşayanların köyde yaşayanlara oranla daha fazla istismar yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Doğrucan ve Yıldırım, 2011; Sofuoğlu ve diğerleri, 2014). Bunun nedeni çocukların köyde, ev dışında anne ve babadan uzakta daha fazla vakit geçirmeleri olabilir. Gerek ev dışında oyun oynamak, gerek köy işlerinde ailelerine yardımcı olmak amacıyla anne-babadan uzakta daha fazla vakit geçiriyor olabilirler.

Araştırmada anne ve baba eğitim düzeylerine göre istismar düzeyleri arasında bir fark yoktur. Yapılan diğer çalışmalar sonucunda annelerin ve babaların eğitim seviyelerinin düşük olması çocuk istismarını arttıran bir risk

faktörü olarak bulunmuştur (Fergusson ve diğerleri, 2008; Ayan ve Kocacık; 2009; Koçak ve Büyükgönenç, 2011).

Araştırmada annelerin ve babaların meslek dağılımına göre en az duygusal ihmal memur anneler ve memur babalar tarafından yapılmaktadır. Yapılan diğer çalışmalara göre anne ve babanın sahip olduğu mesleklerine göre çocuğun istismar yaşama arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Bozatlı, 2013; Kara ve diğerleri, 2004). KKTC’de anne-babanın memur olması hem düzenli çalışma saati, eve erken gelmeyi sağlarken hem de düzenli gelir sağlayarak maddi stres-gerginliklerinden aileyi koruyor olabilir. Eve erken gelen anne-babanın varlığı duygusal ihmali azaltıyor olabilir.

Bu çalışmada kardeş sayısına göre istismar düzeyleri arasında bir fark bulunmamıştır. Zonguldak’ta 18-24 yaş arasındaki 410 öğrenciye yapılan bir diğer çalışmada kardeş sayısı ile istismar seviyeleri arasında bir fark bulunmuştur ve kardeş sayıları çok oldukça istismarın yaşanma durumlarını artırmakta olduğu tespit edilmiştir (Türk, 2010). Hatay’da 17-26 yaş arasındaki 150 öğrenciye yapılan bir çalışmada ise kardeş sayısı ile istismar seviyeleri arasında bir fark bulunmamıştır (Zeren ve diğerleri, 2012).

Araştırmada gelir durumu iyi olan ailelerde anlamlı olarak duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal daha az bulunmuştur. Yapılan diğer çalışmalara göre gelir durumunun düşük olması ile çocuk istismarı yaşantıları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ve düşük ekonomik düzey istismar yaşantılarını artırmakta etkilidir (Tugay, 2008; Howard and BrooksGunn, 2009; Öncü ve diğerleri, 2012; Kaytez ve diğerleri, 2018).

Bu çalışmada cinsiyete göre öğrencilerin özsaygı puanları karşılaştırıldığında erkek öğrenciler arasında sosyal ve akademik özsaygı daha fazla bulunmuştur. Çevik ve Atıcı (2009), Adana’da 17 yaşındaki 532 öğrenciye yaptığı çalışmaya göre özsaygının cinsiyet açısından bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Başka bir çalışmaya göre özsaygı ile cinsiyet arasında anlamlı ilişkilerinin bulunmadığı tespit edilmiştir (Mullis ve Normandin, 1992). Bizim çalışmamızda sosyal özsaygı ve akademik özsaygının erkek katılımcılarda kızlara oranlara daha yüksek bulunmasıyla cinsiyet ile anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. KKTC’de yapılan bu çalışmada erkek

öğrencilerin daha yüksek sosyal ve akademik özsaygı düzeyinin bulunması kültürel bir değişken olabilir ancak bunun söylenebilmesi için KKTC'yi temsil eden bir örnekleme çalışması yapılması gerekir.

Araştırmada anne ve baba eğitim düzeylerine göre özsaygı düzeyleri arasında bir fark yoktur. Yapılan araştırmalara göre anne ve babanın eğitim seviyeleri yüksek olması ile çocukların özsaygı seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ve ebeveynin eğitimi yüksek olduğunda çocukların özsaygı düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Güngör, 2000; Kahriman, 2005; Demiriz, 2007). Yapılmış olan başka araştırmalara göre anne ve babanın eğitim seviyeleri ile özsaygı seviyeleri arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır (Gürel, 2007; Asıcı, 2013; Ceylan, 2013).

Araştırmada annelerin ve babaların meslek dağılımına göre çocukların özsaygı düzeyleri arasında fark yoktur. Yapılan diğer çalışmalara göre kişinin özsaygı seviyesi ile ebeveyn mesleği arasında anlamlı ilişki bulunduğu ortaya çıkmıştır. Çalışan anne-babaların çocuklarının özsaygısının yüksek olduğu, otoriter mesleklerde (polis, subay gibi) çalışan babaların çocuklarında özsaygının düşük olduğu görülmüştür (Yavuzer, 2000; Çetinkaya ve diğerleri, 2006; Kılıç, 2015; Özkan, 1994).

Bu çalışmada kardeş sayısı özsaygıyla ilişkili bulunmamıştır. Ankara'da ve Kocaeli'nde 811 öğrenciye yapılan çalışmada kardeş sayısı ile özsaygı seviyeleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Maşrabacı, 1994; Aktaş, 2011). Yapılan başka araştırmalara göre kardeş sayısının özsaygı seviyeleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ve kardeş sayısı arttıkça çocukların özsaygı düzeyleri düşük bulunmuştur (Başer ve diğerleri, 1998; Kahriman, 2005; Baybek ve Yavuz, 2005; Karadağ ve diğerleri, 2008; Torun ve diğerleri, 2012).

Bu araştırmada gelir düzeyi kötü olan ailelerin çocuklarında özsaygı en düşük bulunmuştur. Yapılan diğer araştırma sonuçlarına göre, çocuğun ebeveynleri ekonomik açıdan düşük kazanç sağlıyorsa çocukların özsaygı düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Torucu, 1990; Aksoy, 1992; Balat ve Akman, 2004). Bu çalışmalar gösteriyor ki özsaygı ile ekonomik düzey arasında önemli bir ilişki olduğu görülmektedir. Ekonomik imkansızlıklar

çocuğun ihtiyaçlarının karşılanamamasına, kendini güvende hissedememesine yol açıyor olabilir.

Bu çalışmada anne ve baba eğitim düzeyine göre depresyon seviyeleri arasında bir fark bulunmamıştır. Yapılan diğer çalışmalara göre anne-baba eğitim düzeylerine göre kişinin depresyon düzeyleri arasında bir fark bulunmamıştır (Yüksek, 1999; Konca, 2015). Yapılan diğer çalışmalarda ise anne-baba eğitim düzeylerine göre kişinin depresyon düzeyleri arasında bir fark bulunmuştur ve annelerin-babaların eğitimle ilgili durumları yüksek olduğu zaman çocukların depresyon seviyelerinde düşüş olduğu görülmektedir (Avcı ve arkadaşları, 1999; Uzbaş, 2003; Gamsız ve diğerleri, 2004; Yorgancı, 2006; Türkleş, 2008).

Araştırmada annelerin meslek dağılımına göre ergenlerin depresyon düzeyi araştırıldığında serbest çalışan annelerin çocuklarında depresyon düzeyi, ev hanımı ve memur annelerden anlamlı olarak yüksek çıkmıştır. Yapılan diğer çalışmalara göre annelerin meslekleri ile çocukların depresyon seviyesi arasında anlamlı ilişki bulunmuş ve anne çalıştığı zaman bireyin depresyon seviyesi düşük olduğu tespit edilmiştir (Yüksek, 1999; Yorgancı, 2006; Sooky ve diğerleri, 2007). Serbest çalışan anneler daha uzun saat çalışıyor ve çocuklarını ihmal ediyor olabilir.

Bu araştırmada babaların meslek dağılımına göre çocukların depresyon düzeyleri arasında bir fark yoktur. Yapılan diğer araştırmalarda da benzer olarak babaların meslekleri ile çocukların depresyon seviyesi arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır (Bozkurt, 1999; Kulaksızoğlu, 2006; Öztürk, 2007).

Çalışmada kardeş sayısına göre depresyon düzeyleri arasında bir fark bulunmamıştır. Yapılan diğer araştırmalara göre kardeş sayısı ile depresyon seviyesi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ve kardeşlerin sayısı çoğaldıkça bireyin depresyon seviyesi yüksek olduğu tespit edilmiştir (Reinherz ve diğerleri, 1993; Erbil, 2006; Bucaktepe ve diğerleri, 2015).

Araştırmada ailelerin gelir düzeyine bakıldığında gelir düzeyi iyi olan ailelerin çocuklarında depresyon düzeyi daha az bulunmuştur. Yapılan diğer araştırmalarda benzer olarak gelir düzeyi kötü olan çocukların depresyon seviyelerinde yükseklik olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şar, 2008). Seligman ve David'in (2012) araştırmasında aileleri fakir olan çocukların depresyon dereceleri diğer çocuklara göre daha yüksek derecede olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda çocukluk çağında yaşanan düşük ekonomik düzeyi ile depresyon seviyesi arasında ilişki olduğu görülmektedir.

Bu araştırmada çocukluk çağı depresyonunu yordayan faktörler olarak duygusal istismar, duygusal ihmal, genel özsaygı, sosyal özsaygı, akademik özsaygı ve ev-aile özsaygısı bulunmuştur. Duygusal istismar ve ihmalin artması depresyon riskini artırırken özsaygının artması çocukları depresyondan korumaktadır. Yapılan diğer çalışmalarda depresyon ile özsaygı arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğu ve kişilerin özsaygısı düşük olduğu zaman depresyon seviyelerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Gür, 1996; Öy, 1995; Gökalp; 2009). Diğer çalışmalara göre çocukluk döneminde yaşanan istismar olayları kişinin depresyon seviyesini olumsuz derecede etkilediği ortaya çıkmıştır ve çocuk istismarının yaşanması kişinin depresyon seviyesini yükselttiği tespit edilmiştir (Gingerich ve Rosen, 1997; Hornor; 2010; Yiğit ve Erden, 2015). Bu bağlamda depresyon ile çocukluk çağı travmaları karşılıklı olarak bir etkileşim halinde olduğu düşünülebilir.

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Araştırma sonuçlarına göre

Erkek öğrenciler arasında cinsel istismar daha fazla bulunmuştur. Erkek öğrenciler arasında sosyal ve akademik özsaygı daha fazla bulunmuştur. Şehirde yaşayan çocuklarda fiziksel istismar daha fazla bulunmuştur. Kardeş sayısına göre istismar ve özsaygı düzeyleri arasında fark bulunmamıştır. Anne-baba eğitim düzeylerine göre istismar düzeyleri, depresyon ve özsaygı düzeyleri arasında fark tespit edilmemiştir. Annelerin-babaların meslek dağılımına göre en az duygusal ihmal memur anneler-babalar tarafından yapılmaktadır. Annelerin meslek dağılımına göre en yüksek depresyon düzeyi serbest çalışan annelerin çocuklarında bulunmuştur. Annelerin-babaların meslek dağılımına göre çocukların özsaygı düzeyleri arasında fark yoktur. Babaların meslek dağılımına göre çocukların depresyon düzeyleri arasında fark bulunmamıştır. Gelir durumu iyi olan ailelerde anlamlı olarak duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal daha az tespit edilmiştir. Ailelerin gelir düzeyine bakıldığında gelir düzeyi iyi olan ailelerin çocuklarında depresyon düzeyi daha az ve gelir düzeyi kötü olan ailelerin çocuklarında özsaygı daha düşük bulunmuştur. Çocukluk çağı depresyonunu yordayan faktörler olarak duygusal istismar, duygusal ihmal, genel özsaygı, sosyal özsaygı, akademik özsaygı, ev-aile özsaygısı ve annenin mesleği bulunmuştur. Duygusal istismar ve ihmalin artması depresyon riskini artırırken özsaygının artması çocukları depresyondan korumaktadır. Çocuk istismarı ve depresyon düzeyi ilişkisinde benlik saygısının aracı etkisi tespit edilmemiştir.

6.2. Öneriler

Araştırma sonuçlarına göre çocukluk çağında aile içinde istismara maruz kalmak depresyon riskini artırmaktadır. Bu nedenle istismar durumlarını yaşayan çocuklara gereken psikolojik yardım zaman geçmeden sağlanmış olmalıdır.

Araştırma bulgularına göre özsaygının artması çocuğu depresyondan korumaktadır. Liselerde rehberlik çalışmalarında gençlerin benlik saygılarını artırmaya dönük etkinliklere önem verilmelidir.

Çocuk istismarına dönük önleme çalışmalarında erkek çocukların cinsel istismara daha fazla maruz kaldığı akılda tutulmalıdır. Kız erkek ayırt etmeksizin çocukların yaşlarına ve gelişim aşamalarına göre cinsel istismar farkındalık eğitimi sağlanmalıdır.

Bu çalışmanın KKTC'yi temsil eden bir örnekleimde tekrarlanması sonuçların genelleştirilmesine imkan sağlayacaktır. Öz bildirim ölçeklerinin yanı sıra klinik gözleme dayalı ölçümlerle yapılacak çalışmalar tespit edilen ilişkilerin varlığına desteği artırabilir.

Yapılacak yeni çalışmalarda çocukluk çağı depresyonunu etkileyen farklı risk faktörleri olarak aile de psikiyatrik öykü, çocuğun problem çözme becerileri, bilişsel şemaları araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Acehan, S., Bilen, A., Ay, M. O., Gülen, M., Avci, A., ve İçme, F. (2013).

Çocuk istismarı ve ihmalinin değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), 591-614.

Aliyev, R., ve Kalgi, M. E. (2014). İlköğretim öğrencilerinin utangaçlık ve benlik saygısı düzeylerini etkileyen faktörler. *Turkish Journal of Education*, 3(2), 60-69.

Ayvaz, M., ve Aksoy, M. C. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: ortopedik yönleri. *Acta Medica*, 35(1), 27-33.

Arslan, G., ve Balkıs, M. (2016). Ergenlerde duygusal istismar, problem davranışlar, öz-yeterlik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki. *Sakarya University Journal of Education*, 6(1), 8-22.

Adalı, N. (2007). *10-12 yaş grubu çocuk istismarı ebeveyn ve çocuk bilgilendirme çalışması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Alşen, S. (2012). *Çocuklar için depresyon değerlendirme ölçeği-gözden geçirilmiş formunun Türkçe uyarlamasının Türk populasyonundaki ergenlerde psikometrik özellikleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Ankara.

Adana, F., Uluman, Ö., Arslantaş, H., ve Ergin, F. (2015). İlköğretim Öğrencilerinde Depresif Belirti Sıklığı ve İlişkili Faktörler. *Journal of Psychiatric Nursing/Psikiyatri Hemşireleri Dernegi*, 6(1), 1-8.

- Avşaroğlu, S. (2007). *Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme ve stres başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Altan, T., ve Baltacı, H. Ş. (2016). Lise Öğrencilerinde Benlik Saygısının Yordayıcısı Olarak Depresyon, Bağlanma ve Şiddet Eğilimi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(40), 227-239.
- Aksoy, C. A. (1992). *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Özsaygı ve Denetim Odağını Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ayan, S., ve Kocacık, F. (2009). Çocuk istismarı: Sivas (Türkiye) Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimler Dergisi*, 6(1), 953-698.
- Avcı, A., Aslan, H., ve Alparıslan, N. (1996). Çocuk psikiyatrisine başvuran olgularda depresif bulgular. *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 21(3), 137-141.
- Asıcı, E. (2013). *Öğretmen Adaylarının Affetme Özelliklerinin Öz-Duyarlık ve Benlik Saygısı Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Baybek, H., ve Yavuz, S. (2005). Muğla üniversitesi öğrencilerinin benlik saygılarının incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 73-95.

- Başer, M., Bayat, M., ve Taşcı, S. (1998). Öğrencilerin benlik saygılarının belirlenmesi. *Hemşirelik-Ebelik Eğitim ve Uygulamalarında Kalite Sempozyumu Kitabı*, 145-151.
- Bucaktepe, P. G., Çelik, S., Tekeli, A., Öztekin, C., Çelepkolu, T., Demir, V., ve Değirmen, E. (2015). Sağlık çalışanlarının çocuklarında depresif belirti sıklığı. *Dicle Tıp Dergisi*, 42(2), 214-221.
- Bozkurt, E. (1999). Bireylerin İletişim Sorunları ve İletişim Becerilerinin Geliştirilmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 142.
- Bakır, E., ve Kapucu, S. (2017). Çocuk ihmali ve istismarının Türkiye’de yapılan araştırmalara yansımaları: Bir literatür incelemesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 4(2), 13-24.
- Beyazıt, U. (2015). Çocuk İstismarı Konusunda Türkiye’de Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, (1).
- Berkmen, B., ve Okray, Z. (2015). Çocuk İstismarı Ölçeği’nin Türkçe’ye Çevirisi, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, (1), 242-254.
- Bernstein, D. P., Stein, J. A., Newcomb, M. D., Walker, E., Pogge, D., Ahluvalia, T., ve Zule, W. (2003). Development and validation of a brief screening version of the Childhood Trauma Questionnaire. *Child abuse & neglect*, 27(2), 169-190.

- Butchart, A., Phinney, A., Check, P., ve Villaveces, A. (2004). Preventing violence: a guide to implementing the recommendations of the World Report on Violence and Health.
- Beyazıt, U. (2015). Kuzey Kıbrıs Örnekleminde Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Olgularının Karakteristik Özelliklerinin Değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science*, 3(9), 449-456.
- Branden, N. (1990). What Is Self-Esteem?. <https://eric.ed.gov/?id=ED325783>
- Baybek, H., ve Yavuz, S. (2005). Muğla üniversitesi öğrencilerinin benlik saygılarının incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 73-95.
- Balat, G. U., ve Akman, B. (2004). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki lise öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 175-183.
- Bozatl, L. (2013). *Bir üniversite hastanesi çocuk ve ergen psikiyatrisi polikliniğine adli olarak yönlendirilen cinsel istismar olgularının sosyodemografik ve klinik özelliklerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Trakya.
- Can, H. Ö., ve Yılmaz, T. I. (2017). Yenidoğan dönemde çocuk istismarı ve ihmali.
- Can, G., ve Beyazıt, U. (2018). Çocuk İstismarı Potansiyelini Yordayan Faktörlerin İncelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanitie*, 1, 87-99. doi: 10.13114/MJH.2018.385.

Cawson, P., Wattam, C., Brooker, S., ve Kelly, G. (2000). Child maltreatment in the United Kingdom: A study of the prevalence of abuse and neglect. *London: NSPCC.*

Ceylan İ. (2013). *Ergenlerin Benlik Saygısı ve Duygusal Öz-yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Chu, J. A., Frey, L. M., Ganzel, B. L., ve Matthews, J. A. (1999). Memories of childhood abuse: Dissociation, amnesia, and corroboration. *American Journal of Psychiatry*, 156(5), 749-755.

Çakıcı, M. (2002). *Çocuk istismarının madde kullanımına etkisi*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Çelik, F. G. H., ve Hoccoğlu, Ç. Çocukluk Çağı Travmaları: Bir Gözden Geçirme. *Sakarya Tıp Dergisi*, 8(4), 695-711.

Çengel, E., Çuhadaroglu., F., ve Gökler, B. (2007). Demographic and clinical features of child abuse and neglect cases. *Turkish journal of pediatrics*, 49(3), 256.

Çeçen, A. R., ve Cenkseven, F. (2007). Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Psikolojik İyi Olma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 109-118.

- Çöpür, M., Üneri, Ö. S., Aydın, E., Bahalı, M. K., Tanidir, C., Günes, H., ve Erdogan, A. (2012). İstanbul ili örnekleminde çocuk ve ergen cinsel istismarlarının karakteristik özellikleri/Characteristic features of sexually abused children and adolescents in Istanbul sample. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(1), 46.
- Çetinkaya, S., Arslan, S., Nur, N., Özdemir, D., Demir, Ö. F., ve Sümer, H. (2006). Sivas il merkezinde sosyoekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinin benlik saygısı düzeyi. *Klinik Psikiyatri*, 9(3), 116-122.
- Çevik, G. B. (2007). *Lise 3. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Çevik, G. B., ve Atıcı, M. (2009). Lise 3. sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 399-352.
- Doğrucan, A., ve Yıldırım, Z. (2011). Yazılı basında çocuk istismarı Haberlerinin incelenmesi:(Cumhuriyet, Hürriyet, Posta, Sabah, Yeni Şafak ve Zaman Gazeteleri Örneğinde). *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 176-194.
- Demir, T., Eralp-Demir, D., Türksoy, N., Özmen, E., ve Uysal, Ö. (2000). Çocuklar için sosyal anksiyete ölçeğinin geçerlilik ve güvenirliği. *Düşünen Adam*, 13(1), 42-48.

Demirkapı, E. Ş. (2014). *Çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme ve kimlik gelişimine etkisi ve bunların psikopatolojiler ile ilişkisi.*

Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

Demirci, K. (2016). Çocukluk çağı travmaları ve obsesif kompulsif belirtilerin ilişkisinin incelenmesi. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 7-13.

DSM-V-TR (2013). Tanı Ölçütleri Başvuru Kitabı. (Edi. Köroğlu E.). Birinci Baskı HYB Yayınları İstanbul 2013; s. 194-97

Doğan, A., Özgün, O. H., Demir, R., ve Türkmen, E. (2016). Kariyer danışmanlığı ve özsaygı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 9(47).

Dinleyici, M., ve Dağlı, F. Ş. (2016). Duygusal ihmal, istismar ve çocuk hekiminin rolü. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38(2), 18-27.

Erbil, N., Divan, Z., ve Önder, P. (2006). Ergenlerin benlik saygısına ailelerinin tutum ve davranışlarının etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 10(10), 7-16.

Eskin, M., Ertekin, K., Harlak, H., ve Dereboy, Ç. (2008). Lise öğrencisi ergenlerde depresyonun yaygınlığı ve ilişkili olduğu etmenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(4), 382-389.

Erkan, I. (2018). Türkiye’de çocuk istismarı konusunda yayımlanan lisansüstü tezlerinin adli bilimler açısından değerlendirilmesi. *ACU Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(4), 410-413.

- Eroğul, A. R. Ç., ve Türk, S. B. (2013). Ergenlerde çocukluk örselenme yaşantıları ve öfke ifade tarzları ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 10(1), 1421-1439.
- Erol, D. (2007). *Okulöncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin, çocuklardaki fiziksel istismar belirtilerine ilişkin farkındalıkları (Eskişehir il örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Erarslan, Ö. (2014). *Üniversite öğrencilerinde psikolojik sağlamlık ile depresif belirtiler ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkide benlik saygısı, pozitif dünya görüşü ve umudun aracı rolünün incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Finkelhor, D. (1984). Child sexual abuse. *New York*.
- Fergusson, D. M., Boden, J. M., ve Horwood, L. J. (2008). Exposure to childhood sexual and physical abuse and adjustment in early adulthood. *Child abuse & neglect*, 32(6), 607-619.
- Güner, C. K., Yavuz, H. Ö., ve Dörtbudak, Z. (2016). Çocuk istismarı-ihmali vakalarıyla karşılaşan hemşirelerin görüş ve uygulamaları. *Sağlık Akademisi Kastamonu*, 1(1), 39-55.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., ve Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128-134.

- Gündüz, B., ve Gökçakan, Z. (2011). Fiziksel istismar açısından üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırması Dergisi*, 1(13), 29-40.
- Geçkil, E. (2017). Çocuklarda fiziksel istismar ve hemşirelik yaklaşımı. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(1), 129-139.
- Gamzeli, A., ve Kahraman, S. (2018). Yetişkinlerde Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Belirtilerinin Psikolojik Sağlamlığa Etkisi.
- Gökçe İmren, S., Ayaz, A. B., Yusufoglu, C., ve Rodopman Arman, A. (2013). Cinsel istismara uğrayan çocuk ve ergenlerde klinik özellikler ve intihar girişimi ile ilişkili risk etmenleri. *Marmara Medical Journal*, 26, 11-16.
- Güloğlu, B., ve Kararımak, Ö. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Benlik Saygısı ve Psikolojik Sağlamlık. *Ege Eğitim Dergisi*, 11(2), 73-88.
- Gacar, A., ve Yanlıç, N. (2012). 13-17 Yaş ergen hentbolcuların benlik saygısı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Spor Ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 45-50.
- Güçray, S. S. (1993). Çocuk yuvasında ve ailesinin yanında kalan 9-10-11 yaş çocuklarının öz-saygı gelişimini etkileyen bazı faktörler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 3(3), 58-66.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., ve Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128-134.

Gür, A. (1996). *Ergenlerde depresyon ve benlik saygısı arasındaki ilişki*.

Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Gökalp, Z. (2009). *Lise öğrencilerinde anne ve baba ile ilişkilerin benlik*

saygısını yordama gücü ve bazı demografik değişkenlerle ilişkilerinin

incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara

Üniversitesi, Ankara.

Güçray, S. S. (2001). Ergenlerde karar verme davranışlarının öz saygı ve

problem çözme becerileri algısı ile ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi*

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(8), 106-121.

Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., ve Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından

çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve

bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi*

Dergisi, 24(3), 128-134.

Gürel, Ö. (2007). *Görme engelli ergenlerle gören ergenlerin benlik saygısı*

gelişimlerinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi,

Gazi Üniversitesi, Ankara.

Güngör, E. (2000). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. Ötüken Neşriyat.

Howard, K. S., ve Brooks-Gunn, J. (2009). The role of home-visiting

programs in preventing child abuse and neglect. *The future of*

Children, 19(2), 119-146.

Honor, G. (2010). Child sexual abuse: Consequences and implications.

Journal of Pediatric Health Care, 24(6), 358- 364.

- Harrison, L., ve Harrington, R. (2001). Adolescents' bereavement experiences. Prevalence, association with depressive symptoms, and use of services. *Journal of adolescence*, 24(2), 159-169.
- Helfer, M. E., Kempe, R. S., ve Krugman, R. D. (Eds.). (1999). *The battered child*. University of Chicago Press.
- Kılıç, M. (2015). *Üniversite öğrencilerinin sosyal görünüş kaygıları ile benlik saygıları ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kulaksızoğlu, A. (2006). *Ergenlik Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Karadağ, G., Güner, İ., Çuhadar, D., & Uçan, Ö. (2008). Gaziantep Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu hemşirelik öğrencilerinin benlik saygıları. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 3(7), 29-42.
- Kahriman, İ. (2005). "Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" Cumhuriyet Üniversitesi H.Y.O. Dergisi, 9 (1): 24-32.
- Kara, B., Biçer, Ü., ve Gökalp, A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47(2), 140-51.
- Krug, E. G., Mercy, J. A., Dahlberg, L. L., ve Zwi, A. B. (2002). The world report on violence and health. *The lancet*, 360(9339), 1083-1088.
- Kara, B., Biçer, Ü., ve Gökalp, A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47(2), 140-51.

Kempe, C. H. (1971). Paediatric implications of the battered baby syndrome.

Archives of Disease in Childhood, 46(245), 28.

Kovacs, M. (1985). The children's depression inventory (CDI).

Psychopharmacol bull, 21, 995-998.

Karakuş, Ö. (2012). Relation between childhood abuse and self esteem in adolescence. *Journal of Human Sciences*, 9(2), 753-763.

Koleva, I., ve Duman, G. (2017). *Educational Research and Practice*.

Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B., ve Lozano, R. (2002).

World report on violence and health/edited by Etienne G. Krug...[et al.]: Geneva: World Health Organization.

Kefeli, H. (2016). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali*

davranışları ile kurum personelinin konuya ilişkin görüşleri.

Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Kaya, İ., ve Eroğul, A. R. Ç. (2013). Ergenlerde çocukluk dönemi istismar

yaşantılarının yordayıcısı olarak aile işlevlerinin rolü. *Eğitim ve Bilim*, 38(168), 386-397.

Körükçü, Ö. (2004). *Altı yaş grubundaki çocukların özsaygı düzeyleri ile anne*

empatik becerilerinin incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Kuruüzüm, A., Irmak, S., ve Çetin, E. İ. (2010). İşe bağlılığı etkileyen

faktörler: İmalat ve hizmet sektörlerinde karşılaştırmalı bir analiz. *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 53, 183-198.

- Kalkan, M., ve Özbek, S. K. (2011). Çocukluk çağı örselenme yaşantıları ergenlerdeki flört kaygısını yordar mı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18(1), 35-44.
- Kessler, R. C., Avenevoli, S., ve Merikangas, K. R. (2001). Mood disorders in children and adolescents: an epidemiologic perspective. *Biological psychiatry*, 49(12), 1002-1014.
- Kefeli, H., ve Haktanır, G. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali davranışlarına ilişkin anne baba görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(218), 113-134.
- Lynch, M. A. (1985). Child abuse before Kempe: An historical literature review. *Child abuse & neglect*, 9(1), 7-15.
- Mullis, A. K., Mullis, R. L., ve Normandin, D. (1992). Cross-sectional and Longitudinal comparisons of adolescent self-esteem. *Adolescence*, 27(105), 51.
- Maşrabacı, T.S. (1994). *Hacettepe üniversitesi birinci sınıf öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*.
Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Onat, G., Dinç, H., Günaydın, S., ve Uğurlu, F. (2016). Çocukluk döneminde yaşanan ihmal veya istismarın benlik saygısına etkisinin incelenmesi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3(1), 9-15.
- Oral, Ü.K. (2010). Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması
Özet Raporu, 2010. Ankara, Başbakanlık SHÇEK.

- Ovayolu, N., Uçan, Ö., ve Serindağ, S. (2007). Çocuklarda cinsel istismar ve etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(4), 13-22.
- Oy, B. (1990). Çocuklar için depresyon ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması [Reliability and validity of children's depression inventory]. In *Proceedings of the XXVI Congress of National Psychiatry and Neurological Science [Konferans ay ve günü] İzmir, Turkey, 1990*.
- Oktan, V., ve Şahin, M. (2010). Kız ergenlerde beden imajı ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası insan bilimleri dergisi*, 7(2), 543-556.
- Öncü, E., Kurt, A., Esenay, F., ve Özer, F. (2012). Çalışan çocukların ailede istismarı/Abuse of working children within the family. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 10(3), 128-140.
- Öztop, D. B., ve Özcan, Ö. Ö. (2010, October). Cinsel istismar vakalarının sosyodemografik ve klinik özelliklerinin değerlendirilmesi. In *Yeni Symposium* (Vol. 48, No. 4).
- Özgentürk, İ. (2014). Child abuse and neglect. Çocuk istismarı ve ihmal. *Journal of Human Sciences*, 11(2), 265-278.
- Özbağrıaçık-Çağlayan, P (2014). Çocuklukta cinsel istismar ve buna bağlı duygusal bastırma: yetişkinlerle psikoterapisüreci ve sürecin terapistte etkileri. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 1(1), 13-25.
- Öztürk, A. B. (2009). Çocuğun cinsel istismarı ve aileyle çalışma. *Journal of Society & Social Work*, 20(2), 89-98.

- Özkan, İ. (1994). Benlik saygısını etkileyen etkenler. *Düşünen Adam*, 7(3), 4-9.
- Öztürk, Ö. (2007). *Kuran kursu öğrencilerinde depresyon düzeyi üzerine bir araştırma (Konya örneği)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Özdemir, B. (2007). *Üniversite öğrencilerinde görülen depresyonun giderilmesinde dansın etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Öy B (1991). Çocuklar için depresyon ölçeği: geçerlilik ve güvenirlik çalışması *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2, 132-136.
- Öy, B. (1995). Çocuk ve ergenlerde depresyon epidemiyolojisi ve risk etkenleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 2(1), 40-42.
- Putnam, F. W. (2003). Ten-year research update review: Child sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42(3), 269-278.
- Pişi, D. (2013). *İstismar ve ihmale uğrayan çocukların psiko-sosyal özellikleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Reinherz, H. Z., Giaconia, R. M., Pakiz, B., Silverman, A. B., Frost, A. K., ve Lefkowitz, E. S. (1993). Psychosocial risks for major depression in late adolescence: A longitudinal community study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 32(6), 1155-1163.

- Pelendecioğlu, B., ve Bulut, S. (2009). Çocuğa yönelik aile içi fiziksel istismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Pişkin, M. (1997). Türk ve İngiliz lise öğrencilerinin benlik saygısı yönünden karşılaştırılması. *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Kitabı. Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınları*.
- Runyan, D., Wattam, C., Ikeda, R., Hassan, F., ve Ramiro, L. (2002). Child abuse and neglect by parents and other caregivers.
- Rosenthal, M. Z., Hall, M. L. R., Palm, K. M., Batten, S. V., ve Follette, V. M. (2005). Chronic avoidance helps explain the relationship between severity of childhood sexual abuse and psychological distress in adulthood. *Journal of Child Sexual Abuse, 14(4), 25-41*.
- Rich, D. J., Gingerich, K. J. ve Rosen, L. A. (1997). Childhood emotional abuse and associated psychopathology in college students. *Journal of College Student Psychotherapy, 11(3), 13-28*.
- Summit, R. C. (1983). The child sexual abuse accomodation syndrome. *Child abuse & neglect, 7(2), 177-193*.
- Softa, H. K., Karaahmetoğlu, G. U., Demirci, U., Kılınç, E., Kandemir, A., ve Durak, B. (2015). Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı, Yalnızlık Düzeyleri ve Ekileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 4(2), 227-243*.
- Saygın, Y. (2008). *Üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Sarıkaya, A. (2015). *14-18 yaş arası ergenlerin benlik saygısı ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul.
- Sübaşı, G. (2010). Üniversite öğrencilerinde sosyal kaygıyı yordayıcı bazı değişkenler. *Eğitim ve Bilim*, 32(144), 3-15.
- Sofuoğlu, Z., Oral, R., Aydın, F., Cankardeş, S., Kandemirci, B., Koç, F., ve Akşit, S. (2014). Türkiye'nin üç ilinde olumsuz çocukluk çağı deneyimleri epidemiyolojik çalışması. *Türk Ped Arş*, 49, 47-56.
- Sooky, Z., Sharifi, K. H., ve Tagharrobi, Z. (2007). The depression prevalence and its related factors in teenagers in Kashan-Iran 2006. *European Psychiatry*, 22, S246.
- Şimşek, S., ve Cenkseven-Önder, F. (2011). Ergenlerde davranış problemlerinin, anne-babadan ve öğretmenlerden algılanan duygusal istismar açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(3).
- Şad, E. D. (2007). *Akranları tarafından reddedilen ve kabul edilen ilköğretim 2. kademe öğrencilerinin özsaygı, sosyal beceri, davranış problemleri ve okul başarılarının karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Şar, V. (2018). Çocukluk ve Travma: Psikiyatriyel Bir Bakış. *Türkiye Klinikleri Child Psychiatry-Special Topics*, 4(3), 12-17.
- Şar, A. (2008). Son çocukluk çağı depresyonlarının (7-11 yaş) bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (15), 1-15.

Şar, V., Öztürk, P. E., ve İkikardeş, E. (2012). Çocukluk çağı ruhsal travma

ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye*

Klinikleri Journal of Medical Sciences, 32(4), 1054-1063.

Türk, S. (2010). Öğretmen adayları ile ilköğretim okullarında görev yapan

öğretmenlerin çocuk istismarı potansiyeli açısından incelenmesi.

Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Zonguldak Karaelmas

Üniversitesi, Zonguldak.

Torun, S., Arslan, S., Nazik, E., Akbaş, M., ve Yalçın, S. Ö. (2012).

Hemşirelik öğrencilerinin benlik saygısı ve boyun eğici davranışlarının

incelenmesi. *Cumhuriyet Medical Journal*, 34(4), 399-404.

Theoklitou, D., Kabitsis, N., ve Kabitsi, A. (2012). Physical and emotional

abuse of primary school children by teachers. *Child abuse &*

neglect, 36(1), 64-70.

Torucu, B. K. (1990). 13-14 yaşındaki gençlerin sosyo-ekonomik düzeyi ve

ana-baba tutumlarındaki farklılıkların belirlenip benlik saygısına

etkisinin araştırılıp karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans

tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Taş, A. (2017). Hacettepe üniversitesi öğrencilerinin çocuk ihmal ve istismarı

hakkındaki bilgi düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek

lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Türkleş, S., Hacıhasanoğlu, R., ve Çapar, S. (2008). Lise öğrencilerinde

depresyon düzeyi ve etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Anadolu*

Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 11(2), 18-28.

- Toros, F. (2002). Çocukluk çağı ve ergenlik dönemi depresyonlarında risk etmenleri. *Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatry*, 3(2), 75-79.
- Tözün, M. (2010). Benlik saygısı. *Actual Medicine*, 52-57.
- Tamar, M., ve Özbaran, B. (2004). Çocuk ve ergenlerde depresyon. *Klinik Psikiyatri*, 2(1), 84-92.
- Taner, Y., ve Gökler, B. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Acta Medica*, 35(2), 82-86.
- Tugay, D. (2008). Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri.
- Tercanlı, N., ve Budak, B. (2012). Çocuğunuz Depresyonda Olabilir. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 12-18.
- Taş, A. (2017). *Hacettepe üniversitesi öğrencilerinin çocuk ihmal ve istismarı hakkındaki bilgi düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Uzbaş, A. (2003). *İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda okuyan öğrencilerin sosyal becerileri ve okul uyumu ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Uysal, A. (1998). Çocuk istismar ve ihmaliinde önemli bir etmen olarak aile. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 13(3), 301-315.
- Ulukol, B., Kahiloğulları, A. K., ve Sethi, D. (2014). Adverse childhood experiences survey among university students in Turkey.

Yavuzer, H. (2000). Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi.

İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yiğit, R. (2008). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin depresyon ve sosyal*

beceri düzeylerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından

karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk

Üniversitesi, Konya.

Yiğit, İ., ve Erden, G. (2015). Çocukluk çağı istismar yaşantıları ile genel

psikolojik sağlık arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu

şemaların aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(75), 47-59.

Yorgancı, Z. (2006). *Öğrenme güçlüğü görülen çocukların anksiyete ve*

depresyon düzeylerinin bazı değişkenler açısından karşılaştırmalı

olarak incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi,

Konya.

Yu, D. L., ve Seligman, M. E. (2002). Preventing depressive symptoms in

Chinese children. *Prevention & Treatment*, 5(1),

Yüksek, H. (1999). *DEHB olan çocukların epistomolojilerinin davranış*

değerlendirme ölçeği aracılığıyla değerlendirilmesi. Yayınlanmamış

yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Yüksel, H., ve Yüksel, M. (2014). Çocuk ihmali ve istismarı bağlamında

Türkiye’de çocuk gelinler gerçeği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi*

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 1-24.

- Yıldız, M. A. (2010). *Sokakta çalışan ve çalışmayan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin benlik saygısı, yaşam doyumu ve depresyon düzeylerinin incelenmesi, Diyarbakır ili örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi, İnönü Üniversitesi, Diyarbakır.
- Yılmaz-Irmak, T. (2008). *Çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörler*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Yiğit, H. (2010). *Ergenlerin benlik saygılarının yaşam doyumu ve bazı özlük nitelikleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Zeren, C., Yengil, E., Çelikel, A., Arık, A., ve Arslan, M. (2012). Üniversite Öğrencilerinde çocukluk çağı istismarı sıklığı. *Dicle Medical Journal/Dicle Tıp Dergisi*, 39(4).
- Zoroglu, S. S., Tüzün, Ü., Sar, V., Öztürk, M., Kora, M. E., ve Alyanak, B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. Probable results of childhood abuse and neglect. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 69.
- Warner, J. E., ve Hansen, D. J. (1994). The identification and reporting of physical abuse by physicians: A review and implications for research. *Child Abuse & Neglect*, 18(1), 11-25.
- World Health Organization. (2012). *Understanding and addressing violence against women: Intimate partner violence*. World Health Organization.

World Health Organization. (2002). *The world health report 2002: reducing risks, promoting healthy life*. World Health Organization.

World Health Organization. (2006). Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence.

World Health Organization, (2006). Preventing Child Maltreatment: A Guide to Taking Action and Generating Evidence.

EKLER

Ek 1. Anket Formu

ANKET FORMU

Bu anket Yakın Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı Tez Öğrencisi Semral OLGAN'ın tez çalışması için yapılmaktadır. Bu anket formu gençlerin aile ilişkileri ve benlik değerleri üzerine yapılmakta olan bir araştırmanın parçasıdır.

Anket formuna isim yazmanız istenmemektedir. Çalışmaya katılım gönüllülüğe bağlıdır. Katılmazsanız bu sizin dersinizi veya sınav notlarınızı kesinlikle olumsuz olarak etkilemez. Soruları tam olarak ve samimiyetle cevaplamanız sonuçların bilimsel olarak kullanılabilmesini sağlayacaktır. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Psikolog Semral OLGAN

1. Yaşınızı belirtiniz:
2. Cinsiyetinizi belirtiniz:
 - a. Erkek b. Kız
3. Yaşadığınız yeri belirtiniz:
 - a. Şehir b. Köy
4. Kiminle yaşıyorsunuz belirtiniz:
 - a. Aile b. Yetiştirme yurdu c. Diğer.....
5. Siz dahil kaç kardeşsiniz?
 - a. Tek çocuğum b. 2 c. 3 d. 4 e. Belirtiniz (.....)
6. Annenizin eğitim düzeyi nedir?
 - a. İlkokulu bitirmedi b. İlkokul (5 yıl) c. Ortaokul (8 yıl)
 - d. Lise e. Üniversite ve üstü

7. Babanızın eğitim düzeyi nedir?

- a. İlkokulu bitirmedi b. İlkokul (5 yıl) c. Ortaokul (8 yıl)
d. Lise e. Üniversite ve üstü

8. Annenizin mesleği nedir belirtiniz:

- a. Ev hanımı b. Memur c. İşçi d. Serbest

9. Babanızın mesleği nedir belirtiniz:

- a. İşsiz b. Memur c. İşçi d. Serbest

10. Ailenizin gelir durumunu nasıl tanımlarsınız?

- a. İyi b. Orta c. Kötü d. Çok kötü

Ek 2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ)

Bu sorular çocukluğunuzda ve ilk gençliğinizde (20 yaşından önce) başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan rakamı daire içerisine alarak işaretleyiniz. Lütfen elinizden geldiğince sorulara gerçeğe uygun bir biçimde yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.

	Hiç bir zaman	Nadiren	Zaman zaman	Sıklıkla	Çok sık olarak
Çocukluğumda yada ilk gençliğimde...					
1. Yeterli yemek bulamazdım.	1	2	3	4	5
2. Ailemdelikler bana “salak”, “beceriksiz” yada “tipsiz” gibi sıfatlarla seslenirlerdi.	1	2	3	4	5
3. Anne ve babam ailelerine bakamayacak kadar sıklıkla sarhoş olur yada uyuşturucu alırlardı.	1	2	3	4	5

Ek 3. Çocuklar için Depresyon Ölçeği (ÇDÖ)

ÇOCUKLAR İÇİN DEPRESYON ÖLÇEĞİ
(CHILDREN'S DEPRESSION INVENTORY - CDI)

Aşağıda gruplar halinde bazı cümleler yazılıdır. Her gruptaki cümleleri dikkatlice okuyunuz. Her grup için, bugün dahil son iki hafta içinde size en uygun olan cümlenin yanındaki sayıyı yuvarlak içine alınız.

- A) 0- Kendimi arada sırada üzgün hissederim.
1- Kendimi sık sık üzgün hissederim.
2- Kendimi her zaman üzgün hissederim.
- B) 0- İşlerim hiçbir zaman yolunda gitmeyecek.
1- İşlerimin yolunda gidip gitmeyeceğinden emin değilim.
2- İşlerim yolunda gidecek.
- C) 0- İşlerimin çoğunu doğru yaparım.
1- İşlerimin bir çoğunu yanlış yaparım.
2- Herşeyi yanlış yaparım.

Ek 4. Coopersmith Özsaygı Ölçeği (CÖÖ)

YÖNERGE :

Aşağıda her insanın zaman zaman hissedebileceği bir takım durumlar maddeler halinde sıralanmıştır. Bu maddelerde belirtilen ifadeler, sizin genellikle hissettiklerinizi tanımlıyor ve çoğunlukla size uygun geliyorsa ilgili maddenin karşısındaki EVET sütununa bir çarpı işareti (x) koyunuz. Bu ifadeler eğer sizin genellikle hissettiklerinizi tanımlamıyor ve çoğunlukla size uygun gelmiyorsa bu durumda da HAYIR sütununa bir çarpı işareti (x) koyunuz.

Envanterde yer alan maddelerin doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Bu nedenle yanıtlarınızı verirken mantığınızdan çok duygularınıza kulak vermeyi unutmayınız. Lütfen yanıtlarınızı içinizden geldiği gibi ve dürüst vermeye çalışınız. Kararsız kaldığınız durumlarda bile sadece bir seçeneği işaretleyiniz. Herhangi bir maddeye ilişkin her iki seçeneği de işaretlediğinizde ya da her iki seçeneği de boş bıraktığınızda bu maddeye ilişkin yanıtınızın geçersiz sayılacağını unutmayınız.

Prof. Dr. Metin Pişkin

Evet Hayır

1. Hayatımda olanlardan genellikle rahatsızlık duymam.
2. Sınıfın önünde konuşma yapmak bana oldukça güç gelir.
3. Eğer gücüm yetse kendimle ilgili değiştirmek istediğim pek çok özelliğim var.

Ek 5. Ölçek İzinleri

*Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek İzni

Erdinç Öztürk

Alıcılar: ben

31 Ağu [Ayrıntıları görüntüle](#)

Selamlar,
Ölçeği kullanabilirsiniz, başarılar.

From: Semral Olgan

<semralolgan@gmail.com>

Sent: Friday, August 31, 2018 1:51:18 PM

To: erdinc.ozturk@istanbul.edu.tr;

erdincerdinc@hotmail.com

Subject: Re:

Merhabalar,
Ben Semral Olgan, Yakın Doğu Üniversitesinde
Klinik Psikoloji master öğrencisiyim ve bu yıl
yapacağım tez çalışmam için sizin "Çocukluk Çağı
Travmaları Ölçeği"nizi izin vererseniz kullanmak
istiyorum.
Teşekkürler,

*Çocuklar için Depresyon Ölçeği İzni

Türkiye Çocuk ve Genç Psi...

Alicılar: ben

09:11 [Ayrıntıları görüntüle](#)

Ölçeği'n kullanım hakları Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği'ne verilmiştir. Ölçeği ve değerlendirme formunu Dernek'e 50 TL bağış karşılığında alabilirsiniz'. Hesap numarası [ektedir.teşekkürler](#)

Semral Olgan <semralolgan@gmail.com>, 29 Eki 2018 Pzt, 10:34 tarihinde şunu yazdı:

Merhabalar,
Ben Semral Olgan Yakın Doğu Üniversitesinde Klinik Psikoloji master öğrencisiyim ve bu yıl yapacağım tez çalışmam için "Çocuklar için Depresyon Ölçeği"ni kullanabilmek için sizden izin istiyorum.
Teşekkür ederim,

Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği
Cinnah Caddesi 35/12
Çankaya / Ankara
0 312 440 12 57
0 541 440 33 54

Türkiye Çocuk ve Genç Psi...

Alicılar: ben

10:27 [Ayrıntıları görüntüle](#)

Evet

30 Eki 2018 Sal 09:27 tarihinde Semral Olgan <semralolgan@gmail.com> şunu yazdı:

Merhabalar,
Bu ölçek için 50 tl bağış yaptığımda tez çalışmamda kullanmam için izin verilmiş oluyor mu?
Teşekkür ederim,

*Coopersmith Özsaygı Ölçeği İzni

Metin Piskin

Alıcılar: ben

17 Eki [Ayrıntıları görüntüle](#)

Merhaba Semra,
Envanteri tez çalışmada kullanabilirsin. Envanter ile
bu konudaki bazı yayınlarımı ekte gönderiyorum.
Başarı dileklerimle.

[Alıntılanan metni gizle](#)

On Tue, Oct 16, 2018 at 6:58 PM Semral Olgan
<semralolgan@gmail.com> wrote:

Merhabalar,
Ben Semral Olgan, Yakın Doğu
Üniversitesinde Klinik Psikoloji master
öğrencisiyim ve bu yıl yapacağım tez
çalışmam için sizin "Coopersmith Benlik
Saygısı Ölçeği"nizi izin verirsiniz
kullanmak istiyorum.
Teşekkürler,

ÖZGEÇMİŞ

Semral Olgan 03.05.1994 tarihinde Girne’de doğdu. İlkokul eğitimini 2000-2005 yıllarında Türkmenköy İlkokulunda okudu. Ortaokul eğitimini 2005-2008 yıllarında Polatpaşa Lisesinde okudu ve lise eğitimini 2008-2012 yıllarında Bülent Ecevit Anadolu Lisesi’nde okudu. Üniversite eğitimine 2012 yılında Doğu Akdeniz Üniversitesinde Psikoloji bölümüne başladı ve 2017 yılında mezun oldu. Psikoloji eğitimi sürecinde Gazimağusa Devlet Hastanesi’nde staj yapma imkanı oldu. Mezun olduğu yılın Eylül ayında Yakın Doğu Üniversitesi’nde Klinik Psikoloji Master programına başladı. Yüksek Lisans eğitimi sürecinde Barış Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde staj yaptı.

İNTİHAL RAPORU

Psk. Semral Olgan

ORIGINALITY REPORT

5%	5%	2%	%
SIMILARITY INDEX	INTERNET SOURCES	PUBLICATIONS	STUDENT PAPERS

PRIMARY SOURCES

1	adusaglikbilimlerikongresi.com Internet Source	1%
2	www.erpacongress.com Internet Source	<1%
3	sbk2017.org Internet Source	<1%
4	pure.uva.nl Internet Source	<1%
5	sbe.giresun.edu.tr Internet Source	<1%
6	www.taa.gov.tr Internet Source	<1%
7	www.unikop.org Internet Source	<1%
8	library.cu.edu.tr Internet Source	<1%
9	akademikpersonel.kocaeli.edu.tr Internet Source	<1%

ETİK KURUL RAPORU

BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

30.11.2018

Sayın Semral Olgan

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2018/288 proje numaralı ve **“Çocuk İstismarının Depresyon Düzeyiyle İlişkisinde Benlik Saygısının Aracı Rolü”** başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Doçent Doktor Direnç Kanol

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü

Direnç Kanol

